

+тэлепраграма

№ 41 (303) 1 лістапада 2002 г.

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пятніцы

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЭТА

ЯК ГЭТА БЫЛО:

Штурм “Норд-Осту”

Падзеі вакол захопу чачэнскімі баевікамі амаль тысячы закладнікаў у Маскве застаюцца ў цэнтры ўвагі свету. Расейскія СМИ дагэтуль не раскрылі ўсіх дэталяў. Аднак на аснове шматлікіх інтэрвю ацаляхых закладнікаў і ўцечак ужо складаецца карціна таго, што адбылося ў маскоўскім Доме культуры. Вось як гэта было.

Дом съмерці

Чачэнская баевікі трымалі закладнікаў у гляздельнай залі — у партыры і на бальконе. Закладнікі адносна свабодна перасаджваліся ўнутры залі, хоць мужчыны былі спачатку адзеленыя ад жанчынаў, пазней у асобную группу частково былі вылучаны замежнікі. Як сведчаць беларусы-закладнікі Савіцкія ў інтэрвю “Комсомольской правде”, чачэнцы не хацелі далучаць беларусаў да замежнікаў. Бараеў перадумаш, толькі калі пачаў парапорт з “Пагоніяй”. За закладнікамі прыглядала група баевікоў, мужчын і жанчын. У цэнтры залі, калі съценаў, на сцене былі размешчаныя зарады трацілу. Выбуховыя прыстасаванні мелі жанчыны-смартоніцы, якія занялі пазыцыі па ўсёй залі. Дзіверы ў сумежных пакоях былі замінаваныя.

Паводле інфармацыі “НН”, М.Бараеў меў сярод чачэнцаў імідж “недалёкага чалавека”, няздолінага на самастойныя решэнні. “Чачэнцы падрыхтава-

АНТОЛІ КЛЯЧУК

ны горш за байцоў “Альфы”, — казаў у інтэрвю “Известиям” напярэдадні штурму былы камандзір гэтага спэцпадраздзялення Віктар Каргухін. — Калі рашыцца і дзейнічаць съмелая, поспех будзе на нашым баку, мы іх пераўб’ем”.

Чачэнцы не былі падобныя да прафэсіяналаў: яны дрэнна арганізавалі абарону будынку, не канцэнтравалі падземных камунікацый, першага паверху і даху, былы слаба падрыхтаваныя ў сапёрнай справе. Пра гэта Сяргей Гаварухін распавеў 25 кастрычніка ў вечаровым эфры НТВ за некалькі гадзінай да штурму.

На роўных з расейскім войскам ваявала старэйшае пакаленне чачэнцаў, якое праўціло праз школу савецкага войска. Яно фактывічна перамагло ў вайне 1994—1996 гг., але на сёньняшні час амаль ўсё пагінула. Бараеўцы — дзецы вайны. І дзейнічаюць яны, як дзецы вайны.

Псыхалягічная падрыхтоўка
Першая інфармацыя пра

прызначаны на 3-ю гадзіну раніцы 26 кастрычніка штурм “Норд-Осту” звязалася ўвечары 25-га. *Gazeta.ru* паведамляе, што спэцслужбы “зылілі” гэту дэзінфармацию журналістам, сярод якіх круцілі сувязныя чачэнцаў, каб баевікі пасыля 3-й расслабіліся. Усе расейскія тэлеканалы перадалі звесткі, што баевікі зібраюцца а 6-й раніцы расстраляць двух закладнікаў.

Аднак съвядчаныя быльых закладнікаў абвяргаюць інфармацыю пра запланираваны расстрэл. Наадварот, увечары 25-га чачэнцы абвесыцілі пра “добрая наўны”. У інтэрвю газэце “Московский комсомолец” актор “Норд-Осту” Марат Абдарахімаў пераказаў слова баевікоў: “Заўтра а 10-й прыходзіць Казанцаў. Усё будзе нармальна. Яны пайшлі на пагадненне. Паводзыце сабе спакойна. Мы не звязыры. Мы вас не заб’ем, калі вы будзеце сядзець ціхамірна”. Пасыля гэтага закладнікі супакоіліся, у іх узняўся настрой, кажа Абдарахімаў.

Сапраўды, увечары 25-га НТВ перадае гутарку ўпаўнаважанага прэзыдэнта Ресей ў Паўднёвой федэральнай акрузе генэрала Віктара Казанцаў з намеснікам Бараева, у якой першы абліччја заўтра ранкам быў у Маскве ѹ паведаміў, што ён прызначаны ўпаўнаважаным прадстаўніком прэзыдэнта.

Працяг на старонцы 6.

У беларускіх кампартыях толькі 30% сяброў не пэнсіянеры. Пасыля падзеньня “камуністычнага лягеру” колькасць ленінцаў у съвеце ўвесь час меншае, калі не лічыць Кітаю, Нэпалу, Кубы, Віетнаму, Лаосу і Паўночнай Карэі. Многія кампартыі эвалюцыяналі ў кірунку сацыял-дэмакратыі. Ці здолныя беларускія камуністы павярнуць управа? Які ўплыў маюць бізнесу-камуністы? Чым кіруюцца людзі, уступаючы ў партыю?

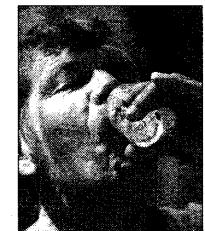
Старонкі 3—5.

У НУМАРЫ

Крайна рачной электрычнасці

У бліжэйшыя пяць год на Меншчыне плянуюць збудаваць 16 рачных міні-ГЭС. Іх задача — не ратаваць краіну ад энергетычнага голаду, а надаць энерганезалежнасць навакольным вёскам ды мястэчкам. Старонка 14.

За тых, хто ў моры

Як беларусы пілі, як беларусы п’юць, чаму беларусы п’юць і як зрабіць, каб не пілі. Старонка 10.

Мы чакалі

“Вось табе й маеш! — зьдзівіўся я. — Нават “новы беларус” прэзэнт адшкадаваў, калі ўбачыў, што я выграб з гаманца ўсё чыста, да апошніх купюры”. Новае апавяданні Леаніда Маракова. Старонка 15.

Дзяды

Старонка 12.

Газета “Наша Ніва”
шукае галоўнага бухгалтара

Веданыне кампютара абавязковае. Пажаданыя рэкамэндаты.

Кароткія звесткі пра сябе дасылаць на электронны адрес nn@promedia.by або факс 284-73-29.

Падпіска

Нагадваем, што падпіску газета абыходзіцца таніней. Падпісны індэкс 63125. Цана падпіскі на месяц — 1618 рублёў.

Падпіску прымаюць ва ўсіх аддзяленнях пошты, у шапіках “Белсаюздруку”.

Дык падпісвайся!

“У нас нічога няма, апроч магілаў”, — казаў Каракевіч вуснамі Алеся Загорскага. Абуджэнніе Беларусі ў канцы 80-х пачалося з “Мартыралёгу” і Дзядоў — мёртвія далі штуршок жывым. Дзень шанавання памерлых, Дзяды, перарос сямейнае, хатніе съвяты — у часе якога пакідаюць на стале посуд і ежу, — набываў грамадzkую значнасць. Ці на тоіць гэта ў сабе небяспеку пэўнага нізелявання? Гучныя слова часта выяўляюцца пустымі, а патрыятычны патас — не гарантія ад палітычных спэкуляцыяў. Ці мы шануем Дзядоў насамрэч?

Карэспандэнты “НН” наведалі пахаваны беларускіх дзеячоў, што памерлі за мінулае дзесяцігодзьдзе, і старыя сцяпянскія могілкі.

АНТОЛІ КЛЯЧУК

Расейскі сындром

Расейская сацыялягічна служба ВЦЮМ апублікавала вынікі аптытання жыхароў Расеі, што ладзілася з 25 да 28 кастрычніка. Яны нечаканыя: у 9% аптытаных дзеяніні тэрарыстаў выклікалі спачуваньне і разуменіе, у 1% — павагу.

Можна, вядома, сыпісаць гэтую рэакцыю на непрыманьне людзімі брыдкага асьвятлення падзеі у расейскіх СМИ. Такое ўражанье, што ўсе яны на тры дні ператварыліся ў франтавыя выданыні Мінабарони. З мэдыяў — у байдзі альтэрарыстычнага фронту. Голос праціўнікаў вар'янтакай вайны ў іх не гучыць. І што, пабядзілі байды? Сотня ці дзеўся сотні трупаў... Нават палічыць ахвяры сумленна ім не стае сымеласыці. Але корань спачуванья чачэнцам, відаць, іншы — глыбокая нянявісць часткі грамадзяніні Расеі да сваёй дзяржавы, да яе тытульнай нацыі. Инакіш не патлумачыць салідарнасць з паскудамі, якія бяруць у закладнікі мірных людзей, робяць з аркестравае ямы прыбліральню, расстрэльваюць.

Тыя самыя рэакцыі спачуванья тэрарыстам я назіраю у многіх беларусаў. Іх лёгка патлумачыць, але нельга апраўдаць.

Тэрор — рэакцыя слабага. Той, хто салідарызуецца з тэрарыстамі, выяўляе сваю слабасыць.

Барыс Тумар

Закладнікі Пуціна

Аперацыю дзеля вызваленія закладнікаў ў тэатры на Дуброўцы, што ў Маскве, кіраўнік фракцыі Саюза правых сілаў у Дзяржаўнай Думе Расеі Барыс Нямцоў называў "фантастычнаю": усяго 67 ахвяраў. Такую лічбу паведамілі расейскія афіцыйныя крыніцы раніцай у суботу 26 кастрычніка. І дэпутат — паверыў?

Прайшла інфармацыя пра газ. Нейкі доктар хімі заспакойваў: ёсьць паліцыйскія газы і баявія. Баявія забароненая канвенцыяй, якую падпісала й Расея; значыць, выкарыстоўваўся паліцыйскі газ, нешта накшталт снатворнага, які ўжываўся ў хірургіі. Досьвед ізноў падказваў: на вер. І вось увечары ў нядзелью чую, што загінула 117 чалавек, зь іх 115 — ад газу. Сапраўды, "фантастычная апэрацыя".

Захоп закладнікаў на Дуброўцы — жасть адчаю спакутаваных ад дзяржаўнага тэрору дзяцей чачэнскага народу. У акцыі ўдзельнічалі пераважна маладыя — якім трохі болей за дваццаць гадоў — людзі. Людзі, якія выраслі ва ўмовах вайны. Калі глядзець у корань, дык і баевік Бараба, і гледачы ў тэатры на Дуброўцы былі закладнікамі вялікадзяржаўнае палітыкі маскоўскага ўраду. Ён, гэты ўрад, атрупіць 115 (а мо і балей) мірных грамадзяніні сваіх діншых краінаў, у тым ліку Беларусі. Дзель, якое высокое мэты? Бойнякоў называла гэтую акцыю гішпанская "El País", разнёю — брытанская "The Independent".

Тым часам асаромленыя перад съветам Пуцін і ягоны ўрад спрабавалі дыктаваць сваю волю іншым краінам. Ураду Даніі быў прад'яўлены ўльтыматум: калі на гэтым тыдні ў Капэнгагене адбудзеца сусветныя ўзезд чачэнцаў, Расея яна будзе ўдзельнічаць у саміце Эўразія — Расея, прызначаным на першую палову лістапада; апрача таго, не адбудзеца сустрэча кіраўнікоў Даніі й Расеі. Данія адказала: дзяржава яна можа душыць грамадзкую ініцыятыву, асабліва калі гэта тычыцца праваў чалавека. Зъезд адчыніўся ў панядзелак, 28-га, а саміт перанесены ў Брюсель.

А Беларусь, не беручы ўдзелу ў вайне, ізноў стаціла сваю грамадзянину.

Беларуская дэмакратычная інтэлігенцыя магла б, калі б яна хацела, зъянрнуцца да дэмакратычнага Эўропы з заклікам пачаць рух дзеля спынення чачэнскага народу. Эта ідэя не падхапана. Што гаворка ѹдзе пра генецизм, разумеюць ужо ў Захадзе. Паказальна, што адным з ініцыятаў чачэнскага зъезду ў Капэнгагене стаўся дактор цэнтра вывучэння проблемай галакосту ѹ генацыду. Калі рух за мір не пачнеца па ўсёй Эўропе, калі Масковію не прымусіць сесьці за стол перамоваў, трагічныя падзеі накшталт маскоўскіх паўтораца не адзін раз.

Анатоль Сідарэвіч

За цаной не пастаяць

Захоп тысячы закладнікаў у цэнтры Масквы ня мог не пахінуць трону кіраўніка Расеі. Баевік меркавалі паставіць Расею на калені. Ім здавалася, што патрабаваньне міру і вываду войскаў з Чачні будзе задаволенае.

Прынамсі, у любой іншай краіне такое рашэнне разглядалася б. Іншага выйсця, каб захаваць жыцці закладнікаў, не было. Пуцін прапаноўвалі прыняць цяжкое рашэнне, якое магло б пакласаць і канец вайне на Каўказе, але яно паставіла б пад пытаньне перспэктывы ягонага прызыдэнцства. Пуцін прыўшоў да ўлады на хвалі нібыта паспаховай чачэнскай кампаніі, і што было б яму рабіць, калі б гэтую вайну прыйшлося біяслаўна спыніць? Ня дзіўна, што ён даў згоду на штурм будынку з закладнікамі: у Расеі прывыклі ваяваць, не зважаючы на ахвяры і цану перамогі.

Патрабавалася эфектная церамога. Пра гэтую "перамогу" суткамі захоплена гаварылі пасля штурму расейскіх СМИ і палітыкі, што яшчэ ўчора былі "за мір". Па тэлеканалах бясконца паказвалі трупы забітых баевікоў. Пасля сцішыліся — калі колъкасьць памерлых перасягнула за ста чалавек, а сярод іх выявіліся і дзеці. Усе збіліся, што быў јашчэ адзін варыянт вырашэння проблемы — спыненіе вайны ў Чачні і пачата палітычных перамоваў...

Гаспадаранье ў Расеі спэцслужбаў іх прадстаўніка Пуціна не прынесла краіне спакою. Не прынесла яно спакою і Беларусі. Маскоўскі тэракт часова спыніў актыўнасць Масквы на "беларускім фонце", але яна неўзабаве адновіцца. Пуцін абяцаў рэфэрэндум, які можа пазбавіць беларускі народ дзяржаўнасці. Расейцы пэўныя, што ў Беларусі ідзе рост "інтэграцыйных настроў". Але пасля маскоўскага тэракту настроі беларусаў могуць хіснуцца ў адваротныя бок. Ізноў была магчымасць пабачыць сапраўдныя твар расейскай улады.

Павал Сумарока

Дым развееща

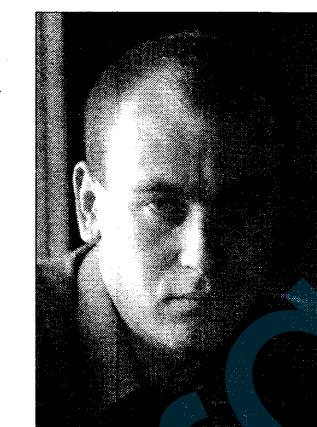
Палітычная эліта краіны хва-
рэе на непаслядоўнасць. Як вы
стаетцеся да беларускай мовы?
Шаную, але, на жаль, не размаў-
ляю. Ці любіце вы беларускую
літаратуру? Люблю надта, але
даўно не чытаў. Усе разумеюць,
што гэта праблемы сталенія,
якія будуть пераадолены з га-
дамі. І ўсё ж грамадзяна, па
свой культуры беларускім, ад
такой далікатнай пагардзі пры-
ра. Тое самае і з прасай. Эліта
"паважае і падтрымлівае" цал-
кам беларускамоўную выданыні,
але, пераважна, не чытае іх.
"Наша Ніва" радае, што хоці-
гая апошня звязчка разбурае-
ца, і май найхутчэй. Штотыдзень
у якой-небудзь тэлеперадачы ці
газэце звязуляюцца перадрукі з
"НН" або палемікі зь ёй. Адна з
самых палкіх і цікавых — арты-
кул Сямёна Букчына "Скокі ў
дыме "Норд-Осту" ў "Народнай
волі" ад 30 кастрычніка. Гэты
матэрыял патрабуе пары ўда-
кладнення.

"Барыс Нямцоў пайшоў да-
моў". Гандляваць незалежнас-
цю няможа, хто б ні прыцэнваў-
ся. Гэта Вашая, сп.Букчын, дум-
ка. Даў хіба экстравагантнае
выдварэнне Нямцова і чыста
наская "канфіскацыя ў яго 50
тысяч даляраў" нешта мяніяць
у мэтах ягонага прыезду? А яны
цьмінья. Ці заслугоўвае тады
"НН" ганьбы толькі за тое, што
крытыкала мэты пасля выдварэн-
ніх ягоносітў? Ці выдварэнне
заслугоўвае тады якія-небудзь
чыніні? А калі б нейкі расейскі палітык прыехаў
з аналягічнымі прапановамі ў
Кіеў ці Вільню, што, думаеце,
яму там кідалі б хрызантэмы за-
мест як толькі таму, што ён Ха-
камада? Выхіляе, што ў артыкуле
"НН" ягона ні слова, якое ўхваляла б само анекдатыч-
нае выдварэнне Нямцова. З
анекдоту съмлюцца, радавацца
анекдоту немагчыма. Шкада, што
вы не заўважаеце іроніі ў фразе
"Паспалітае грамадзтва вымірэні
цака так, нібы гэта беларускія
ха-
кісты перамаглі расейцаў", ігна-
руеце і горкае тлумачэнне, чаму
рэакцыя такая неадэксватная. Ня
хвалім мы такога "паспалітага"
грамадзтва, а іранізуем зъяго (а
часам і з сябе, прызнаемся).

"Лідер апэрэткавае апазыцыі".
Раз генэрал Фралоў прапануе

сябе ў лідэры апазыцыі, хай буд-
зе гатовы да разгляду пад
мікраскопам. Прычым лепш за-
гадзя, чым па выхадзе на
фінішную прамую, як гэта ро-
бяць некаторыя выданыні. А то
шмат мы бачылі мяшкоў з катамі
за апошняй гады. Каментатар
"НН" раскладае па палічках пе-
равагі Фралова, ягоныя слабыя
бакі ў толькі пасля робіць свой
вывад. Прычым кожны з выяўленых
недахопаў можна пас-
цьвердзіць, так бы мовіць, даку-
ментальна. "Фралоў адстаўны
вайсковец, а грамадзкая думка
на лічыцца ваяку ўздольнымі да
дзяржаўнага кіравання", —
піша каментатар. (Шкада, дарэ-
чы, што Вы, сп.Букчын, у цыта-
тах мяніяце слова, а правапіс
робіце мяшаным — гэта стварае
у чытачах "НВ" уражанье, што
"НН" газэта напаўпісменная.)
Вы паруеце: "Адкуль гэта вы
узялі, спадар Тумар? Якраз вай-
скоўцаў яшчэ вельмі шануюць у
народзе. Приход палкоўніка Пу-
ціна на крамлёўскі трон — таму
бліскучае пацьверджанье". Пан-
першае, Расея не Беларусь. Пан-
другое, Пуцін не вайсковец. Пан-
трэцяе, каментатар "НН" грунтуе-
ца на канкрэтных выніках апты-
манія НІСЭПД, праведзенага ў 2001 г. (на піку папуляр-
насці Пуціна, калі заўгодна):
"Якім, на Ваш погляд, павінен
быць будучы прэзыдэнт Беларусі? Цыўільні — 44,2%. Вайсково-
вец (у тым ліку ў адстаўцы) —
5,1%". Пана-чацвертае, каментатар
"НН" кіруеца адным жа-
даннем — каб новы лідэр апа-
зыцыі быў моцным. На жаль, і
паходжанье з рэгіёну, што ня
даў магутнага гаспадарча-пала-
тыхнічнага клану, і няўмёне гава-
рыць на мове, і контакты з дру-
гараднымі расейскімі партыямі, і
прыналежнасць да "палаты"
сапраўды зъмяншаюць шанцы
ператварыцца з лідэра апэрэт-
кавай апазыцыі ў лідэра апазы-
цыі сапраўднай. Па-пятае, толькі
іхнія хворы на празмernыя ўлады
амбіцыі палітык можа ў цяпра-
шній Беларусі заводзіць цыні-
чную гаворку пра абмежаванье
дзяржаўнага сувэрэнітэту, якая
нічым ня розыніца ад словаў
Лукашэнкі ўзору 1996 г.

Нарэшце, Вы нідзе не адзнача-
це, што "НН" — газэта лібэр-
альная, за што яе шчыра нена-

відзяць супэрпатрыёты, асабліва
Іскары́тавы. Таму такія суб'екты
матэрыялы, як аналіз
апазыцыйных якасцяў сп.Фра-
лова, друкуюцца толькі на ста-
ронцы "Каментары, меркаваныні,
лісты". Ясная назва, ці ж на так?
Калі гэта гэта га ўлічваць, можна
далёка зайсыці. "Советская Бело-
руссія" неяк гучна абміякоўва-
ла зъмест аднае з нашых пры-
ватных аўбестак, выводзячы зъ-
меже далякасняжныя высновы.

"Урасточы ў дэмакратыю".
"НН" ніколі не заклікала да
"супрацоўніцтва з уладамі" ў
тым сэнсе, які Вы ўкладаце ў
гэтыя слова. С.Дубавец пісаў на
нашых старонках пра неабход-
насць "спаборніцтва з уладамі"
замест ранейшага ўхілізму. Роз-
ніца выразная. Зрэшты, на гэту
ж тему з самымі рознымі погля-
дамі ў "НН" выступалі сп.Бук-
чын, Сідарэвіч, Аркуш ды інш. —
ізноў жа на палосах "Каментароў
і меркаванняў".

"Дзів'я пляніхі Расеі". "Ап-
лявуху" на расейскую мову ў
такім кантэксте ўсё ж сълед пе-
ракладаць як "пощечина", а не
"оплеуха". Г.эн., паводле слоўні-
ка Ожэгава, "зынявага, маральны
удар". Гэта, па-моему, здымает
неўразуменіе. Шкада, што мас-
коўскія падзеі здарыліся акурат
у ту гадзіну, калі "НН" здава-
лася ў друк, і мы не пасыпелі ні
пайнфармаваць толкам нашых
чытчоў, ні атрымаць каментары.
Робім гэта сёньня. Відаць, у іх

ацэнцыі наша пазыцыя супадае
з меркаваннем сп.Букчына
цалкам. Тэрарызму няма апра-
вадзання, як яны апраўданыя
палітычнымі забойствамі або спэ-
куляцыям на нечай крыві.

"НН" — я ісціна ў апошній
інстанцыі. Яна існуе, каб выпра-
цоўвацца ѹдзелі, людзі дашкувалі-
ся сваёй праўды, вучыліся супа-
стаўляць і съведама выбіраць.

Камуністы пасъля камунізму

Набліжаецца 85-я гадавіна Кастрычніцкай рэвалюцыі. Можна сабе ўяўіць, зь якой помпай яна адзначалася б, дажы і СССР нейкім цудам да нашых дзён. Сёлета, хоць 7 лістапада застаеца дзяржаўным съятам, ні касьцюмаваных будзёнаўска-партызанскіх шэсьця, ні тым больш урачыстага салюту не плянуеца: камуністы змушаныя жыць па сродках. Дый адзінства ў іх няма: партыя, народжаных рэвалюцыяй, у Беларусі ажно чатыры — дзьве зарэгістраваныя і дзьве незарэгістраваныя. Чым яны розніца міжсобку? І на што нааугул разлічваюць?

КПБ і ПКБ

Гісторыя падтрымання дзівуючых легальных кампартыяў у адной асобна ўзятай краіне складаная і заблыта. 25 жніўня 1991 г. дзейнасць Камуністычнай партыі Беларусі была прыпыненая Вярхоўным Саветам, але ўжо 26 кастрычніка таго ж году ўтварыўся аргкамітэт па яе аднаўленні. 7 сінтября адбыўся ўста-

ноўчы з'езд Партыі камуністаў беларускай. 26 траўня 1992 г. ПКБ была зарэгістраваная Міністрам. Але 3 лютага 1993 г. ВС адняў уласную пастанову аб прыпыненні дзейнасці кампартыі, і была адноўленая КПБ. 25 красавіка 1993 г. КПБ увайшла ў склад ПКБ. 29—30 траўня 1993 г. адбыўся 2-і ад'яднальны з'езд, і камуністычны рух стаў адзінным.

На 1 сінтябрь 1994 г. ПКБ мела 150 райкамаў ды гаркамаў, 909 "пярвічак". За падтрымку году колькасць сяброву павялічылася на трох тысячах і дасягнула 18 тысяч чалавек. 17 сінтября 1994 г. выйшаў першы нумар партыйнай газеты "Товариш". На травеньскіх выбарах 1995 г. ПКБ правяла Вярхоўны Савет 45 дэпутатаў (усяго іх было выбрана 200).

Краінікамі камуністычнай фракцыі ў ВС падтрымалі ідэю імпічменту Лукашэнкі, таму ў высокіх колах Адміністрацыі было вырашана паказаць камуністам, што цяпер "кіруе і накіроўвае". 2 лістапада 1996 г., пасъля рефэрэндуму, пад патранажам памочніка прэзыдэнта Сяргея Пасахава ў Менску адбыўся 33-і з'езд КПБ: ад ПКБ Сяргея Каллякіна адкалялася "прапрэзыдэнцкая" група на чале з Віктарам Чыкіным ды Ігаром Катляровым. Амаль адразу — 21 лістапада — Міністэрство ўзвесціла старую новую кампартыю. На пачатак 1997 г. яна налічвала блізу 7 тыс.

чалавек. Аднавілася й партыйная газета — "Мы и время".

Пасъля расколу

Але ПКБ ніякіх высноваў з гэта газета не зрабіла: 18—19 студзеня 1997 г. на 4-м з'ездзе партыі было абвешччана, што ў Беларусі адбыўся камуністычны пераварот. З'езд вырашыў у рамках заканадаўства процістаяць сацыяльна-эканамічнаму ды ўнутрыпалітычнаму курсу краініцтва краіны. Процістаянне дайшло да таго, што першы сакратар ЦК ПКБ Сяргей Каллякін вылучаўся кандыдатам у прэзыдэнты на леташніх выбарах, але пасъля салдарызваўся з Ганчарыкам.

Пра магчымасць падтрымкага ад'яднальных кампартыяў загаварылі ў восень 2001 г. — пасъля чарговага з'езду КПБ, на якім новым старшынём быў абраны Валеры Захарчанка. У сінтябрі 2001 г. з'езд ПКБ прыняў спэцыяльную рэзоляцыю "Аб прынцыпах яднання камуністычнага руху ў Беларусі", якая сталася афіцыйнай прапановай да "шлюбу". У ёй сформуляваны 9 прынцыпаў, сярод якіх — "жорсткае напайненне супрацьдзеянія капіталізацыі эканомікі, разбурзанью дзяржмаймасці, разбурзанью сельскай гаспадаркі", "узгадненне тактыкі ў пэрыяд прадвыбарчай барацьбы", "спыненне міжпартыйнай барацьбы".

"На наш заклік кіраўніцтва КПБ нааугул не палічыла мэтазгодным адказваць. Калі кампарты не падыходзяць прынцыпам марксізму-ленінізму, нарада-ўладзьдзя, барацьбы за права чалавека, за дэмакратыю — пра якое ад'яднальне можна гаварыць?" — кажа сакратарка ЦК ПКБ Алена Скрыган.

В.Захарчанка мае сустречныя прэтэнзіі: "Сέньня ПКБ няправільна адзначвае роначасыць — з пункту гледжання дробна-ўласціцкіх пазыцыяў Якаўлева — Гарбачова. Цяпрашнія палітыка ПКБ нічым ня розніца ад палітыкі дробнабуржуазных партыяў, у той час як мы зыходзім з клясавых пазыцыяў".

Колькі ў нас камуністай

Сέньня ПКБ мае 7800 сяброў у 380 структурах усіх узроўняў. Электратрат — пераважна пэнсіянэры. Сярод знакамітых ПКБ-цаў можна згадаць двойчы героя сацыялістычнай працы, старшыню калгасу "Савецкая Беларусь" Бядулю, былога старшыню прэзыдэнту ВС Мікалая Дземяненя, бізнесмена Анатоля Лашкевіча.

Аланантаў з КПБ — меней. На пачатак верасьня партыя яднала 4098 чалавек, за першы месяц восені прырост склаў 152 чалавекі. 60% сяброў, аснову партыі, складаюць пэнсіянэры; 23—25% — інтэлігенцыя; 2—3% — навучэнцы і студэнты. У Беларусі дзейнічаюць 6 абласных, 113 гарадзкіх ды раённых камітэтаў партыі. Найбуйнейшая рэгіянальная арганізацыя — Гомельская абласць, якая налічвае звыш 900 чальцоў. За апошнія два гады КПБ страйціла шмат сяброў з прычыны натуральнага старэння. Вядомыя КПБ-цы — сацыяліст Ігар Катляроў, рэктар Берасцейскага педагогічнага ўніверсітэту ўладзімер Плецюхой, рэдактар Савецкага Саюзу (КПСС) нешта пэўнае сказаць цяжка — як любыя нармальнаяя бальшавікі, яны змагаюцца з самадзяржаўем у глыбокім падпольі.

Пра склад і структуру незарэгістраваных Усесаюзных камуністычных партыі (бальшавікоў) (УКП(б)) і Камуністычнай партыі Савецкага Саюзу (КПСС) нешта пэўнае сказаць цяжка — як любыя нармальнаяя бальшавікі, яны змагаюцца з самадзяржаўем у глыбокім падпольі.

Пытанье, якое — пасъля пытання пабудовы камунізму — сёньня найбольш турбую і КПБ,

і ПКБ, — кватэрнае. Калякінцы ў верасьні пакінулі ранейшы офіс пасъля 9 месяцаў безвыніковых спробаў адстаяць права на працяг аренды праз суды. У рамонту таго памяшкання ПКБ уклала 7 тыс. даляраў — унёскі шараговых камуністай, але ЖРЭК Савецкага раёну Менску ўсё адно адмовіўся працягнучы аренду.

"Нашае высяленыне — гэта палітычны заказ: я ведаю, што ЖРЭКу дадзеная адкрытая каманда дамовы з намі не працягваць", — лічыць Сяргей Каллякін.

КПБ, цэнтральны офіс якой знаходзіцца на вуліцы Чыгэрны, мае праблемы з разъмашчэннем рэгіянальных офісаў: мясцовыя вэртыкальшчыкі не жадаюць быць заўважанымі ў сувязях з КПБ. "Многія партыйныя камітэты ўвогуле ня маюць ніякіх памяшканняў", — жаліцца В.Захарчанка. — Сакратары носяць з сабой дакументацыю, унёскі. У нас не было б такога, каб нашым камітэтам давалі памяшканні. У большасці выпадкаў не дae, на жаль, мясцовы кіраўнік. Нават калі ён і на супраць курсу партыі, стараецца дыстанцыявацца, каб пасъля нехта недзе не прыпомніць яму гэта".

Невялікі Кастрычнік

Але праблемы праблемамі, а сэвяты — съятам. 7 лістапада ПКБ плянуе сабраць на Кастрычніцкай плошчы Менску 3—5 тысяч чалавек, якія пройдуть па плошчы Перамогі, а пасъля — у парк Горкага, дзе мае адбыцца мітынг. Адпаведная заяўка пададзеная ў гарвыканкам. Адказу пакуль няма: мэр Паўлаў у адэздзе і верненцы толькі 31 кастрычніка. Праўда, ці набярэцца ў сталіцы столкніцца з вынуждэннем тае даўнє рэвалюцыі?

Улады могуць і забараніць асобна шэсьце ПКБ. З 1997 г. калякінцы атрымліваюць гэткія адмовы. Найперш таму, што ў часе сваіх акцыяў падымаюць праблему жабрацтва. Пад сацыяльна-эканамічнымі лёзунгамі яны мяркуюць вывесы і людзей на вуліцы і сёлета.

КПБ ж увальеца ў афіцыйнае русла съяточных мерапрыемстваў, сярод якіх — съяточны сход у Менску, ускладненне кветак да помнікаў Леніну й Перамозе.

Глеб Хмяльніцкі

апытаньне "НН"

Ці маглі б Вы прагаласаваць за камуністай?

Віктар Скорабагатаў, опэрынны спявак: Ні ў якім разе. Мы за іх ужо галасавалі. Разумны чалавек памылак не падтариае.

Зыміцер Верашчагін, кіраўнік аддзелу спэцпраектаў рэкламнага агенцтва "Фокус-група": Аргадакальскія камуністы наўрад ці могуць разлічваць на сур'ёзную падтрымку выбарцаў. Да таго ж, вялікую блытавінну ўносіць існаваныне дзівуючых камуністычных партыяў у краіне. Але, разам з тым, у "калякінцаў" даволі сур'ёзна арганізацыя: там шмат мэтанакіраваных людзей. Тому, калі яны правядуць разумную работу перад выбарамі, могуць атрымаць нямалу галасоў. Дый настальгія ў грамадстве, асабліва сярод пэнсіянераў, па савецкіх часах і камуністах усё ж такі немалая.

Натальля Ладуцька, нацыянальная каардынаторка праекту Міжнароднай арганізацыі працы ў Беларусі: Мабыць, ня буду. Іншая справа, што сёньня камуністы партыі Каллякіна ўжо не адлюстроўваюць тае ідэалёгіі, якая была ў КПСС. Па сваіх поглядах яны хутчэй нагадваюць сацыял-дэмакратаў. Каб электратрат іх лепш успрымаў, трэба зъмяніць шыльду. Тады іх могуць падтрымаць і тыя, хто пакуль прынцыпова не галасуе за камуністу. У тым ліку і я.

Вера Страмкоўская, праваабаронца: За камуністай не прагаласаў.

сю. Но дзейнасць гэтай партыі і ўсё, што звязана зь ёй, не дало Беларусі нічога станоўчага. Ка- муністы рабілі справы, супраць якіх ва ўсе часы выступалі пра- барабонцы.

Аляксандар Патупа, прэзыдэнт Беларускага саюзу прадпрымальнікаў: Не. Я за іх і пры савецкай уладзе не галасаваў, а цяпер — тым больш. Яны спрабавалі стварыць самы небясьпечны рэжым у съвеце, зладзіць чырвону глябалізаци ю, падарваць усе грамадзкія каштоўнасці. Ка- муністы могуць прывесці толькі ў тупік. Прагаласаваць за іх — значыць абраць дэфектыўную эва- люцію. Я супраць экстремісткіх ідэяў, ці то чырвоных, ці то чырвоных. А камуністы — экстремісты. Існуюць, праўда, эўрака- муністы. Яны бліжэйшыя да са- цыял-дэмакратаў. Але тых, хто не адступіўся ад базавых каштоў-

насцяў савецкіх камуністай, я ніколі не падтрымаю.

Сяргей Сахараў, рэдактар бюлётнію Асамблеі няўрадавых дэмакратычных арганізацыяў: Галасаваць буду толькі за таго, чыло програму падтрымліваюць і хто зможа ўласціць яе інтарэсы ў жыцці. Ка- муністычнай партыі Беларусі не трапляе ў пералік партыяў, якіх я сымпатызују. Дый Калякіну няма веры. Ня пэўны, што са зъменаю съту- ацай на зъменяцца і яго погляды на сёньняшні рэжым.

Людміла Гразнова, сябровка арг- камітэту "Хартыі'97": Магу — калі гэта будзе прадстаўнік камуністычнай партыі новага тыпу, са- цыял-дэмакратычнага. І аপрач яго ня будзе лепшых варыянтаў. Яшчэ гэты чалавек мусіць быць патрыётам Беларусі і сапраўдным прафесіоналам на сваёй сферы.

Зыміцер Нісьцюк, магістар ры- царскага Ордэну Паўночнага Храму: Зразумела, не. Нельга ка- заць, што камуністычнай ідэя сябе вычарпала, але яна праніза- ная момантамі, непримальнімі для сучаснага чалавека. Напры- клад, амежаваньне свабоды асо- бы ці катэгарыгнае адмаўленне ўсяго духоўнага. Я не матэры- яліст, таму мне камуністычнай тэзі пра "рэлігію як опію для народу" не падабаецца. Дый бальшыня ў нас да хрысьціянства, да веры ставіцца вельмі добра. Час камуністай адышоў.

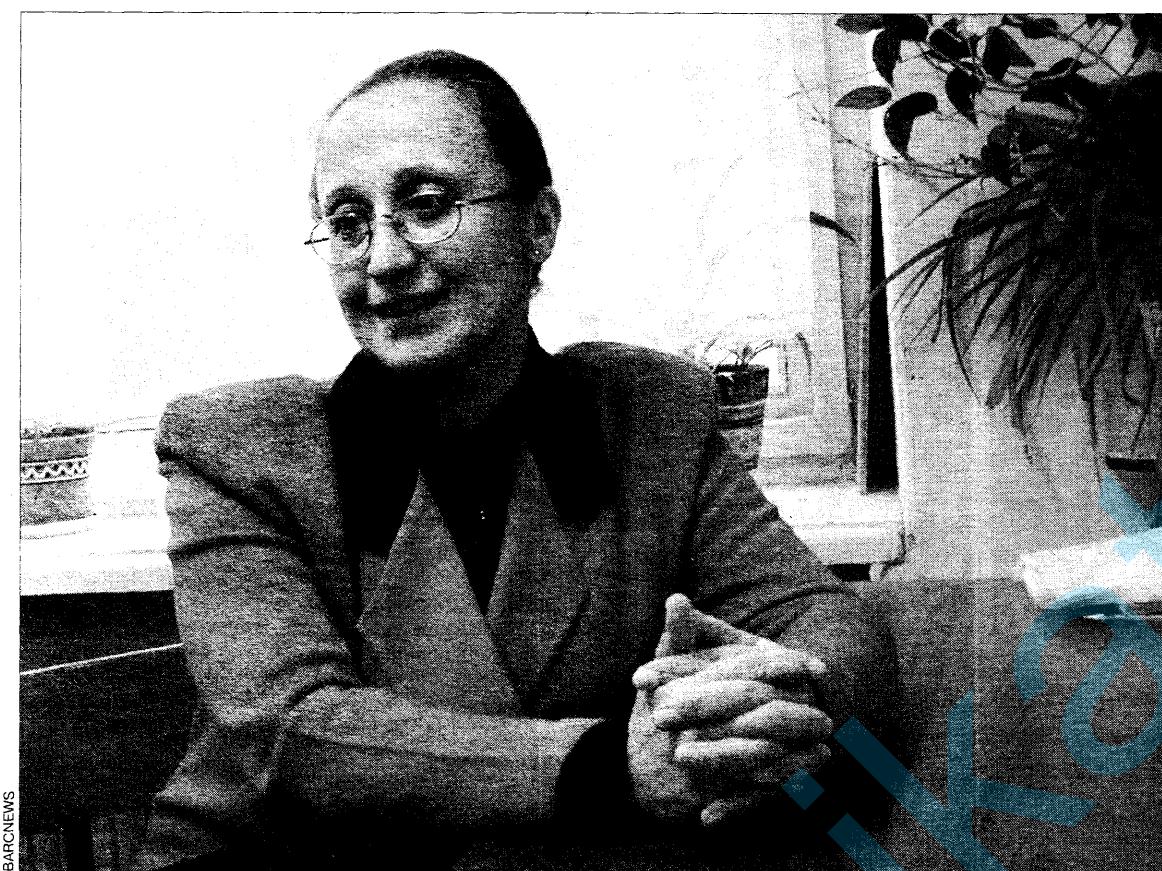
Анатоль Ярмоленка, поп-спявак: Калі мяне задаволіць іх праграма, дык магу. Ка- муністы ўжо ня тыя, што былі раней. **Алітвала Вольга Анціповіч**

“Левыя ідэі больш чалавечныя”

Дурань той, хто ў маладосьці ня быў бунтауніком, а ў старасьці не зрабіўся кансерваторам. Няцяжка, зыходзячы з гэтае сэнтэнцыі, зразумець людзей сталага веку, якія трymаюцца камуністычных поглядаў. Але чым прыцягальна камуністычная ідэя для людзей да 60 гадоў, якіх, паводле статыстыкі, у беларускіх кампартыях пад 30%?

Знайсьці камуніста непэнсійнага веку выявілася спрэвай досыць складанай. Сябры ПКБ імкнущца не афішаваць сваёй партыйнай прыналежнасці. “Яны працуюць або ў фірмах, або ў дзяржаўных установах і баяцца, што такая інфармацыя можа пашкодзіць ім на працы”, — патлумачыла сакратарка ЦК ПКБ Алена Скрыган. У КПБ ня так цвёрда трymаюцца камсіпрацы. Мне прапанавалі пагутарыць зь сяброўкай партыі Ірынай Лабус — настаўніцай фізыкі менскай школы №19. Мяне сустрэла міная абаяльная кабета ў чырвоным гарнітуры.

У камуністычныя часы Ірына ў партыі не была. Чаму? Бачыла неадпаведнасць паміж словамі і спрэвамі тагачасных камуністычных функцыянераў. “Дыў сям’я для мяне была самым важным: у мяне троны сины”. Сям’я і цяпер ёсьць ейным апрышчам. Муж у

Ірына Лабус лічыць сваёй радзімай не Беларусь, а Савецкі Саюз

партью не ўступіў, але трymаецца левых поглядаў. Сыны ж разпораз крытыкуюць маці за “радыкализм”.

Камуністам быў Ірынін бацька, які запісаўся ў партыю ў часе вайны: “Ен зрабіў гэта на Волхавскім фронце, пад Ленінградам, пад пагрозай акружэння. Людзі, якія ўступалі ў партыю ў такіх умовах, рабілі гэта не дзеяла выгады. Таму бацька заўжды вельмі балюча ўспрымаў тое, што адбываецца ў КПСС”.

На пачатку 90-х Ірына далучылася да левага Руху за сацыяльны прагрэс і спрэвядлівасць. Штуршком да гэтага стаўся ельцынскі расстрэл расейскага пар-

тамэнту. Кадры танкавых залпаў настолькі ўзрушылі жанчыну, што яна проста хацела выбегчы на вуліцу зь вялікім плякатам “Я — супраць!”. З того часу і вырасла заніца палітыкай. Ірына прымае расейская проблемы блізка да сэрца, бо, як балышыня камуністаў, жыве “не ў Рэспубліцы Беларусь, а ў СССР”: “Я савецкі чалавек, вырасла ў Савецкім Саюзе і вельмі гэтым гарнёрылася. Для мяне было страшным ударам разбурэнне гэтай вялікай краіны”.

У 1996 г. Ірына зразумела, што больш ня можа пасіўна спачуваваць левай ідэалёгіі — трэба ўступаць у партыю: “Зрабіць іна-

чай, неяк хаваць свае погляды — значыла здрадзіць сабе і сваім ідэалам”.

Калі Ірына пераходзіла на новае месца працы ў 19-ю школу, дык паведаміла дзярэктарцы пра сваю партыйнасць. “Ну і што, — адказала тая. — Вы ж ня будзецце пропагандаваць свае ідэі на ўроках”. І ніякіх нараканняў і поглядаў скоса ад калегаў настайдніца фізыкі не заўважыла...

Ірына пераканаана, што за камуністычнай ідэалёгіяй — будучыня: “У левых ідэях закладзены вельмі глыбокі сэнсы. Яны больш чалавечныя, больш спагадлівыя, чым правыя. За прыгожымі фразамі правых ідзе вялі-

кае зло. Левая ідэя кліча ўверх, да ідэалу, да шчасця ўсяго чалавечства. А правая — гэта шлях уніз. Ен лягчайшы, гэты шлях, тым больш вабіць: сътымі страўнікам, дабрабытам — сваім і сваёй сям’і”.

Яна лічыць, што большасць жыхароў Беларусі скіляеца да левых поглядаў, але сарамяліва пасыміхаеца: “Ведаеце, людзі неідэальныя. Яны паважаюць левую ідэю, аднак скажы каму: ёсьцьмагчымасць адкрыць фірму і зарабіць добрыя гроши — і ён зробіць так”.

Гэтай самай “неідэальнасцю” Ірына тлумачыць і брак моладзі ў партыі: “Маладыя людзі скількі да левай ідэі, бо ім бліжэй пачуцьцё сацыяльнай спрэвядлівасці. Аднак якраз маладосьць, імкненне выказаць сваю думку замінае падпарацаваца партыйнай дысцыплінে. Вельмі цяжка зрабіць так, як вырашыла большасць, калі ты з гэтым ня згодны. Вось гэты прынцып дэмакратычнага цэнтралізму адпрачвае моладзь ад партыі”.

І гэта не адзінай прычына таго, што партыя не прываблівае вялікай колькасці ізафітагу. “Да арганізацыяў, партыяў сέньня людзі ставяцца вельмі насыцярожана, з недаверам. Зараджаецца ўсё з нейкай ідэі, а потым лідэры пачынаюць вырашыць нейкія свае матэрыяльныя дробныя проблемы”, — гучыць шкадаванье ў голосе Ірыны. Аднак потым прарываюцца пераможныя ноткі: камуністычна ідэя, гаворыць кабета, усё адно пераможа, бо ідэя — больш чым арганізацыя. “Калі партыя стане іншай, скіліцца, напрыклад, да ідэяў сацыял-дэмакратіі — я падумаю пра сваё сяброўства ў ёй. Але камуністычным ідэям ня здраджу, бо гэта мая сутнасць, мая натура”.

Аркадзь Шанскі

Чырвоныя бізнэсоўцы

У Беларусі ёсьць свой Энгельс. Ягонае прозвішча Лашкевіч.

Ёсьць камуністы, якія дужа шмат увагі надаюць не “надбудове”, а менавіта “еканамічнаму базысу”. Свой прадпрымальніцкі талент яны рэалізуюць па-рознаому. Калі казаць пра “захадніх” камуністаў-бізнэсоўцаў, дык гэта найчасцішы пэрсоні напаўлегендарны ці адмысловы. Можна згадаць амэрыканца Гамэра, які ў пачатку мінулага стагодзьдзя выкарыстоўваў сетку аптэкаў, створаную ягоным бацькам, дзеяла фінансаваныя амэрыканскай кампарты. Паслы 1917 г. систэма аптэкаў Арманда Гамэра пепратаўлася ў перавалочны цэнтар патаемных грашовых плынняў, якія ўшлі з СССР у Амэрыку. Цікава, што іншыя фірмы сям’і Гамэраў атрымалі манапольнае права прадаваць савецкія экспартныя прадукты. Ці сучасныя прыклад: грэцкія мільярдэры браты Яніксы, якія праз сваю кампанію “Стылайт Холдынг Лімітэд”, зарэгістраваную на Кіпры, са скандалам набылі газету “Правда”.

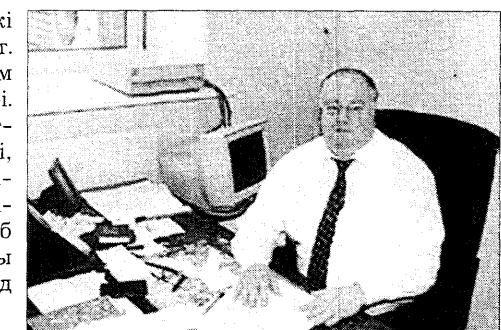
Але на “гнілым Захадзе” такіх — адзінкі. Асабліва шмат “чырвоных біznэsoўcaў” у быльших сацыялістычных краінах.

61% найбагацейшых расейскіх біznэsoўcaў выйшлі з былой партыйнай намэнклатуры. Яскравыя прыклад — Мікалай Рыжкоў, эко-прем’ер СССР. У 1989 г., калі Рыжкоў узначальваў савецкі ўрад, ягонага подпісу хапіла, каб стварыць магутны міжгаліновы канцэрн “АНТ”. Потым Рыжкоў узначаліў “Цыверунівэрсалбанк”, які трапіў у дзясятку найбуйнейшых расейскіх банкаў, але ня вытрымаў дэфолту ў збанкротаваў. Можна згадаць таксама Сяргея Ягорава, былога старшыню Дзяржбанку СССР ды краёніка фінансавага аддзелу ЦК КПСС, які зрабіўся старшынём Асацыяцыі камэрцыйных банкаў.

Калі казаць пра беларускіх камуністаў з біznэsovымі інтарэсамі, варта згадаць Анатоля Лашкевіча. Нарадзіўся ён 12 жніўня 1948 г. у Добрушы. Вучыўся ў Менскім радыётэхнічным тэхнікуме, скончыў РТІ. Пачаў працаўцаў у вытворчым аўяднанні імя Леніна, дзе тады рабілі тэлевізары “Неман” ды “Зорка”. Потым перайшоў на партыйную працу — канцраліваў прадпрыемствы радыёэлектроннай прамысловасці, сувязі й энергетыкі. Анатоль Лашкевіч зрабіўся сакратаром райкаму партыі ў Менску, потым — загадыкам аддзелу менскага аўкса-

му. У 1992—96 г. ён прыйшоў у “Саюзны тэлевізар”, які 16 лістапада 1998 г. зачывердзіў выканкам саюзу Беларусь і Расея. Ідэй, пад якую выдакавалі немалыя сродкі, было за паўтара-два гады пачаць рабіць тэлевізары, якія канкуравалі з таннымі замежнымі, ды ўсталівалі контроль над 30% рынку тэлетэхнікі СНД. Дзеля гэтага была створана міждзяржаўная фінансава-прамысловая група “Электронныя тэхналёгіі”, у якую ўвайшлі беларускія “Гарызонт” ды “Інтэграл”, а таксама расейскія “Квант”, “Рубін” ды АТ “Расейская электроніка”. Але ўсе заводы працаўвалі вырабляць свае тэлевізары, “саюзныя” гроши немаведама куды зьніклі, партнёры перасварыліся — і праект разваліўся.

Мо Анатоль Лашкевіч яшчэ доўгі кіраваў бы заводам “Рубін”, які акрамя тэлевізараў вырабляе плястыкавую ўпакоўку ды прадукцыю для абароннай прамысловасці, а таксама шмат грошы атрымлівае, здаючы сваю тэрыторыю ў аренду пад зна-

Лашкевіч — прадстаўнік расейскага біznэsu — у беларускай апазыцыі выглядаў досыць экзатычна

каміты маскоўскі рынак “Гарбушка”. Аднак у красавіку 2001 г. кантрольны пакет акцыяў “Рубіну” выкупіў Наваліпецкі мэталюргічны камбінат. У хуткім часе Лашкевіч з заводу сышоў.

Займаючыся біznэсам, Лашкевіч не пакідаў палітыкі. На прэзыдэнцкія выбары 2001 г. ён пайшоў у камандзе Калякіна. Калі той зьняўся, пакідаваў палітыку. Гэты беларускі прадстаўнік расейскага біznэsu ў апазыцыі выглядаў досыць экзатычна, хоць камуністы ў біznэse экзатыкай лічыць на варта.

Алесь Кудрыцкі

Працяг са старонкі 1.

Здалі нэрвы

Тым часам калія "Норд-Осту" адбываючы зьмены. Калія 0.40 да палацу культуры пачала падцягаўца бранятэхніка. Праз паўгадзіны журналістай адсочуваюць далей ад будынку. Да апэратору-нага штабу аперацыі пад мондай аховай пад'язджаюць аўтамабіль з урадавымі нумарамі.

"На пачатку другой гадзіны ночы ў залі адбылася "спроба бунту", — пішучы "Ізвестія". Закладнік Павал Захараў паспрабаваў ударыць чачэнку бутэлкай і кінуўся па съпінках крэслу да выходу. Вось расказ відавочцы, 28-гадовага жыхара Латвіі Аляксандра Зэльцэрмана (Gazeta.ru): "Ён таргануўся, пабег на тэрарыстку, хацеў яе стукнучы. Адзін з тэрарыстаў, які стаяў на сцэне, стрэліў, але патрапіў не ў яго, а ў дваіх, што сядзел побач, адной куляй. Жанчыну ён паравіў насірэз і трапіў у вока чалавеку, які сядзеў у наступным шэрагу. Пасылья гэтага яны сказаі, што таго мужчыну забіць згодна з законам шарыяту, бо ён падставіў жанчыну". Мужчыну вывелі, і

ягоны далейшы лёс быў закладнікам неўядомы.

Чачэнцы не адразу (была занята тэлефонная лінія), але звязаючы з апэраторамі штабам і паведамляючы пра параненых, прапануючы іх забраць, піша Gazeta.ru. А 2-й ночы мэдыкі вынеслы параненых з будынку.

Між тым, расейская СМІ спачатку апраўдвалі штурмым, што чачэнцы наладзілі расстрэл закладнікаў. "У бандытаў здалі нэрвы... і яны пачалі расстрэльваць закладнікаў. Калі яны сталі страліць у залі з падствольных гранатамётамі, апэраторы штаб даў каманду на штурм", — пішучы "Ізвестія" 29 кастрычніка. "Бліжэй да раніцы тэрарысты, даводзячы, што жартаваць не зьбіраюць, расстралілі двух закладнікаў. Перад астатнімі. Жорстка. Цынічна. Страшна", — паведаміла ў той самы дзень "КП". У тым нумары было дадзенае слова былому зак-

ладніку, прадусару "Норд-Осту" Георгію Васільеву: "Я чуў, што штурм пачалі, таму што нібыта сталі расстрэльваць закладнікаў. Гэта афіцыйны пункт глядзяння ўладаў. Хачу сказаць, што нікіх расстрэлаў не было — адны пагрозы".

"Уцечка"

А 4.30 калі будынку і ў ім самім знаходзяцца блізу 200 байкоў спэцпадраздзяленінъе, не заўважных для чачэнцаў. У гэты час праз выключаную баевікамі систэму вэнтыляцыі ў залі пачынае паступаць газ. Былая закладніца Людміла Фядзяніцава згадвае на старонках "КП": "Калі пайшоў газ, Бараў закрычаў: "Уключыць кандыцыянэр!". Аляксандар Зэльцэрман — здаецца, адзін, хто ад газу на страціў прытомнасці — згадвае, што паху газ ня меў, адно жаўтлявы колер: "Газ пайшоў зі нішы ў раёні сцэны і ўніз. Хтосьці крикнул: "Газ!". Баевікі нешта западзрылі, заторголіся і а сразу пачалі крычаць Васільеву (прадусару музыку, таксама закладніку), каб ён уключыць кандыцыянэр. Васільеву сказаў, што нібыта ўсе уключана, і тады баевікі падчынялі дзверы, каб праветрыць залі. Адначасова ўсе мужчыны-терарысты выбеглі ў калідор. У залі засталіся толькі жанчыны. У вэстыбулю пачуліся стрэлы — яны адкрылі хаатычную страляніну па вуліцы. Так, менавіта, страляніну па вуліцы. Там канкрэтная была страляніна, і выбух быў. Хто яшчэ не заснуй

Як гэта было ў Нікарагуа

22 жніўня 1978 г. 25 байкоў сандыніцкага руху захапілі разьмешчаны на паўднёвым краіне Нікарагуа Нацыянальны палац, разыдэнцыю парламента і урадавых установаў. Людзі, што былі ў будынку, — 400 чалавек, у тым ліку 60 дэпутатаў — сталі закладнікамі.

Савецкі друк біў у званы і захапляўся аперацыяй, зладжанай левымі нікарагуанскімі партызанамі — працоўнікамі праамэрыканскага рэжыму Самосы. "Выклік дыктатару", "Сымелая аперацыя патрыётаў", "Удар па дыктатуры" — загалоўкі артыкулаў пра гэту падзею ў "Ізвестіях", адной з самых ліберальных і ўплывовых газетаў СССР.

"Дзёрзкую аперацыю з мэтай зьвярнуць увагу сусветнай грамадзкасці на злачынствах крывавага дыктатара Самосы праўвей аддзел партызанаў з Фронту нацыянальнага вызвалення імя Сандыны", — інфармавала "Звязда". "Ізвестія" тлумачылі матывы захопу: "ФНВ ажыццяўвіў гэту ўзброненую аперацыю, каб прыцягнуць увагу ўсяго сусвету да лютага тэрору і ваенна-паліцыйскага самавольства з боку рэжыму Самосы".

Патрабавалі партызаны "вызвалення ўсіх палітычных вязняў і дастаўку іх у адну з пералічаных імі лацінаамэрыканскіх краінаў", а таксама выкупу "ў памеры 10 млн. далляраў і прадастаўленія магчымасці ўдзельнікам партызанскай акцыі вылецець у іншую краіну" ("Ізвестія").

Пасылья двухдзённага процістаяння Самоса выканаў патрабаваны. Савецкая СМІ захоплена адгукнулася: "Сымелая вылазка нікарагуанскіх партызанаў, што захапілі ў Нацыянальным палацы закладнікаў — прыхільнікаў тырана Самосы, прынесла посыпех".

30 кастрычніка 2002 г. тая самая ліберальная і ўплывовая "Ізвестія" пісалі: "А на самай справе няма нікай вызваленчай барацьбы. Ёсьць барацьба за права красыці нафту, і ёсьць пачварныя плян ісламскіх экстремістаў — плян зыншчэннае хрысціянскае цывілізацыі. І напад на "Норд-Ост" — частка гэтага сусветнага пляну... Добра б нам новага, дзмакратычнага, але Андропава... Выратаванье цывілізацыі і Расеі запатрабуе ахвяраў".

Сяргей Радзігей

Прэзыдэнт Літвы Валдас Адамкус 24 кастрычніка даслаў спачуваныні ў расейскую амбасаду ў Літве ды асудзіў тэрарызм. Літоўская ж мэдіа ўжо на другі дзень тэрракту ў Москве казалі пра магчымасць правакацыі з боку расейскай ФСБ і падавалі съведчаныні чачэнскай дыяспары ў Літве ды афіцыйных прадстаўнікоў Чачэнскай Рэспублікі Ічкерыі.

Літва, як і ўся міжнародная супольнасць, афіцыйна лічыць Чачэнню часткаю Расеі, але яна далучаеца да ўсіх спробаў мірных сродкамі вырашыць чачэнскі канфлікт. У літоўскім Сой-

Дзымітры Альшанскі, палітычны псыхоляг: Па сутнасці, чачэнцы занялі Москву — Расея прайграла вайну.

"Ізвестія"

Адны стандарты і адна

ме зарэгістраваная міжнародная група парламэнцкіх сувязяў з Чачэніяй (12 дэпутатаў), у Літве як грамадзкая арганізацыя зарэгістравана прадстаўніцтва зьяўляеца грамадзянін Літвы Альгірдас Эндрукайціс, адзін з падпісантаў акту 11 сакавіка 1989 г. аб аднаўленні незалежнасці Літвы. Ён некалькі разоў публічна нагадваў, што прэзыдэнт А.Масхадаў заўсёды асу́джаў тэрарызм і, пакуль няма канкрэтных доказаў, нельга змага́роў за свабоду атаясамліваць з тэрарыстамі.

Інфармацыйная агенція ELTA, ледзівле зрабілася вядома пра захоп закладнікаў у Москве, перадала заяву афіцыйнай прадстаўніцы ЧРІ ў Літве Амі-

нат Саліевай пра тое, што тэрарыстычны акт ня быў санкцыяўнаваны і ўладамі Чачэніі, і вайсковымі кіраўніцтвам: "Мы не признаём такіх сродкаў барацьбы, дадатковымі пакуты людзей ня могуць прынесці нам палёгкі". У гэтай заяве прагучала і тое, што "за акцыю ў Москве адказныя ўлады Расеі, якія чацверты год вядуць у Чачэніі каляніяльную вайну і вінаватыя ў генацыдзе" і што "ў Чачэніі штодня хапаюць закладнікаў — мірных жыхароў, з іх зьдзекуюцца, іх забіваюць, а расейскі друк пра гэтую маўчыць, грамадзтва ня хоча ведаць". Заяву Амінат Саліевай перадрукавалі ўсё буйныя газеты. Літоўская парламентары — прыхільнікі чачэнскай незалежнасці таксама за-

явілі, што нядайні тэрракт у Москві абумоўлены несправядлівым і жорсткім характарам вайны, якую Расея вядзе супроты чачэнскага народу.

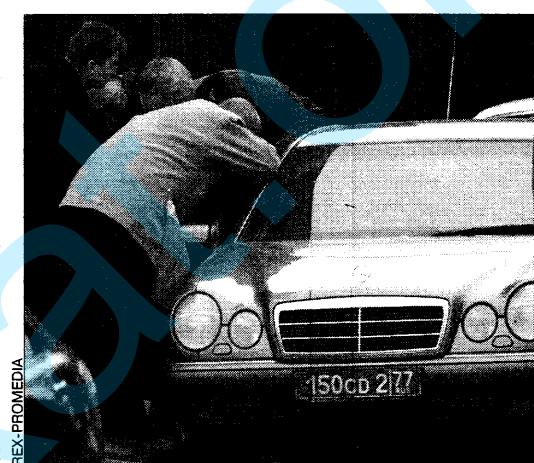
Зьяўлілася ў СМІ й меркаваньне палітоляга Марата Ільязава. Ён нагадаў, што год таму Аслан Масхадаў падпісаў закон, які заўзяў любыя вайсковыя дзеяніні па-за межамі Чачэніі. Дагэтуль усе чачэнскія змагары падпарадкоўваліся гэтаму закону. Захоп закладнікаў у мястэчку Будзёнаўск на поўдні Расеі адбыўся ў 1995 г., да падпісання гэтага закону.

Сябра рады асацыяцыі "Літва—Ічкерыя" Імантас Міляніс мяркуе, што захоп закладнікаў "можа быць і пэўнай правакацыяй расейскіх спэцслужбаў, дзеля

Штурм

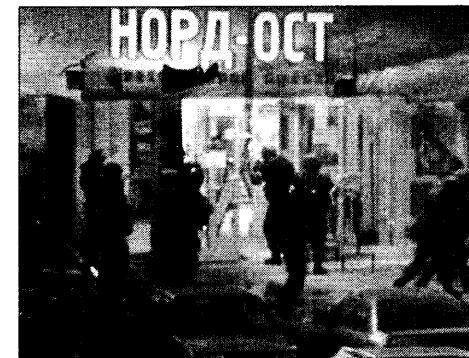
Сяргей Капіца, навуковец: Там (у Чачэніі — А.Т.) ёсьць цэлае пакаленіне, якое ня бачыла нічога акрамя аўтамата і съмерці сваіх блізкіх. Яно і нагадвае нам такім жорсткім чынам пра тое, што адбываецца ў Чачэніі ўжо дзесяць гадоў.

"Московские новости"

Баявая фаза

Штурм пачаўся праз некалькі хвілін, калі ў выніку ўзьвядзення газу людзі паснуші. Байды "Альфы" і "Вымпэлу", верагодна, уварваліся ў палац з некалькіх кірункуў: праз узарваную сцяну за сцяной, з падвальных памяшканняў і з фасе. Жанчыны-камікадэ былі расстраляныя ў патыліцу і скроню. Расейскія СМІ адзначалі прафесіяналізм байкоў "Альфы" і "Вымпэлу", якія не паравілі ніводнага закладніка і не далі гэтага зрабіць чачэнцам. Не далі яны скарыстаці і выбухоўня прыстасаваны. Адначасова іншыя групы пакончылі з тэрарыстамі, якія займалі пазыцыі звонку залі. Большшая частка з іх, напэўна, таксама на гэты момант ужо страдала прытомнасці.

Аляксандар Зэльцэрман, закладнік: Я наагул, не разумею, чаму ніхто нічога не пасыпей узарваць. Гэта дзіўна, таму што я налічыў, што калі 10—15% народу выратуеца, то гэта будзе ўжо добра.

Gazeta.ru

"Ізвестія" паведамляючы, што баявая фаза вызвалення закладнікаў цягнулася хвілін. У 5.15 з будынку вынеслы першых закладнікаў. У гэтых час адзін з баевікоў, якога газ ня ўзяў, яшчэ працягваў страліць, засёшы ў баевым калідоры, пішучы "Ізвестія".

"Московскі комсомолец" піша, што газ у будынак быў пушчаны да пачатку штурму. За перамашчэннем людзей у палацы спэцслужбы сачылі з дапамогай цеплавізараў, усе телефонныя размовы праслушоўваліся.

“Норд-Ост”

Gazeta.ru паведамляе толькі пра двух параненых чачэнскіх баевікоў, якія былі ўзятыя ў палон. Забілі ўсіх “тamu, што яны дасталі”, — так тлумачыць гэта ў інтэрвю “КП” снайпэр-спецназавец. Журналіст газеты дадае, нібыта такі быў загад камандаванья.

Дагэтуль няма адзінага меркавання і што да колькасці чачэнскіх тэрарыстаў. 29 каstryчніка маскоўская прокуратура афіцыйна абвесціла, што ў моргі паступіла 41 цела забітых баевікоў, пішуць “Ізвестія”.

Паводле звестак “МК”, у Москву прыбыло 80 тэрарыстаў, якія рыхтаваліся да акцыі цягам двух месяцаў, пранеслы ў будынак і схавалі

каля 2 тонаў тратылу. Цяпер спэцслужбы шукаюць тых, хто застаўся на волі. Здараюцца і недарэчнасці. Так, адзін з арыштаваных пасыля штурму “Норд-Осту” “сувязных тэрарыстаў” выявіўся азрбайджанскім журналистам. Супрацоўнік ФСБ скапілі яго кала здымачнай групы НТВ. Пра гэту “памылку” згадала праграма НТВ “Надоечы”.

Можна меркаваць, што баравуць не ўзарвалі сваёй выбухоўкі, бо спадзяваліся адбіць першы штурм, як гэта некалі зрабіў Басаеў у Будзённаўску. Яны перааданілі свае сілы. Спадзяваліся ўрэшце выйсці з ДК жывымі і адпускніць жывымі закладнікаў — па-басаеўску.

Бараева падвяла несамастойнасць мысленія. Ён сълепа капіявуў дзеяньні Басаева. Да

Басаева падсыпалі жанчынаў-агентак, і Бараеў расстряляў п'яную дзяўчыну, што ўлезла ў ДК у першы вечар. Між тым, мабільную сувязь ён так і ня ўзяў пад кантроль, і закладнікі, сярод якіх выпадкова апынуліся нават супрацоўнікі ФСБ (пра гэта падразніца піша ў апошніх нумарох “КП”), да апошніх хвілінай перамаўляліся з онкаміным сьеветам. Спэцслужбам пра баевікоў было вядома ўсё: на якіх месцах яны сядзяць, чым узброеныя і што гавораць. Тэрарыстаў перамагла

Віктар Карпухін, былы камандзір спэцпадраздзялення “Альфа”:
Нельга так: бандыт з расейскім пашпартам перасоўваецца па краіне — са зброяй і выбухоўкай. Трэба пашпарты ў чачэнцаў паадбіраць, як бы праваабаронцы ні абураліся.

“Ізвестія”

мабільная сувязь.

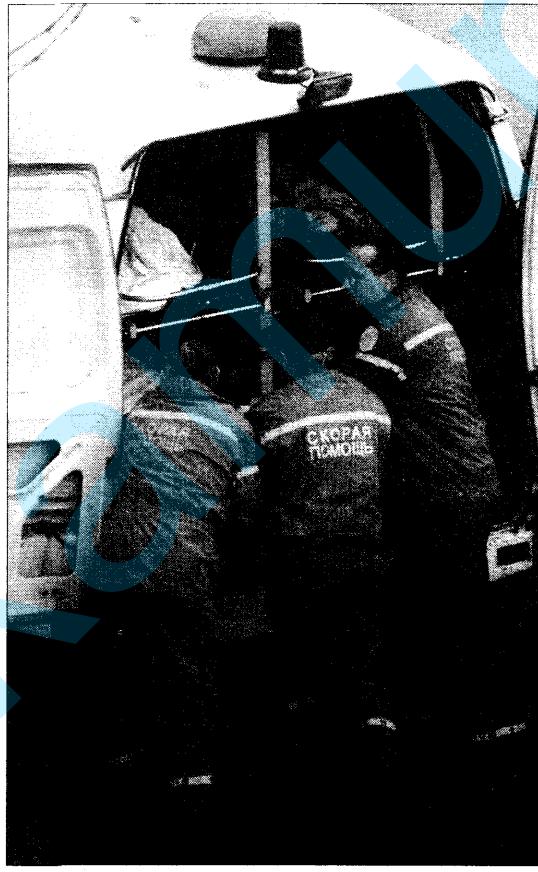
Ахвяры

Закладнікаў, большасць з якіх былі ў непрытомнасці, грузілі ў машыны і аўтобусы. *Gazeta.ru* паведамляе, што менавіта на гэтым этапе ў адбыліся асноўныя страты “МК” піша, што шмат хто захлынуўся рвотай, калі атручаных, насуперак правілам, транспартаўвалі на сыпні, а не на баку... На думку экспертаў, каб машынау “Хуткай дапамогі” было болей, уратавалі б больш жыцця.

На панядзелак,

Зінові Марголін, беларускі сценограф, стваральнік спектаклю “Норд-Ост”: Мне хочацца жыць у краіне, якую можна зверху бачыць, бачыць яе межы, а не адчуваць сябе часткай бясконцай пустэчы. Хочацца быць адной дзесяцімільённай, а не адной стопяцідзесяцімільённай часткай грамадзства.

Радыё “Свабода”

Газ фэнтаніл

Інфармацыі пра газ, выкарыстаны падчас апэрацыі, няшмат. Закладнікі кажуць, што пасыль яго прымяняння яны пачулі смурод паленай гумы і страцілі прытомнасць, усіх ванітавала.

Самая радыкальная версія — выкарыстаны абсалютна новага віду хімічнай збройі. На карысць гэтага варыянту сведчыць упартасць нежаданыне расейскай улады паведаміць склад газу нават амерыканцам. Але сябар Дзяржкамісіі па хімічным раззбраені Радзеі генэральша Мікалай Безбародаў лічыць, што газ, ужыты падчас штурму, з'яўляецца не баўым, бо не забівае, а толькі часова “адключае”. Адпаведна, гэта рэчыва не падпадае пад дзеяньні Канвенцыі пра забарону хімічнай збройі.

Нямецкая таксыколягі, што назіраюць за станам здароўя двух сваіх суйчыннікаў — быльых закладнікаў — высвітлілі, што спэцслужбы ўжылі фэнтаніл — анальгетычны сродак з групы опіумных. Тоё самае мусіла прызнаць і Міністэрства аховы здароўя Радзеі. Фэнтаніл мае хімічную структуру, падобную да герайну ці морфію. У чыстым выглядзе ён ў 100 разоў мацнейшы за морфій. Опіумныя рэчывы ня толькі сужаюць боль ды запавальваюць дзеяньні мозгу — яны могуць таксама спрабаваць съмерць ад паралішу дыхальных шляхоў і спыненне крывазвароту.

Адмысліўцы з пытанняй баявой хіміі кажуць, што людзі гінулі не з-за газу, а з-за невуцтва ратаўнікоў. Ратаўнікі, маўляю клалі людзей на сьпіну і тыя захлебваліся ва ўласной рвоце.

тыдзень нашага жыцця

Выбары на Беласточчыне

Дакладныя вынікі мясцовых

выбараў у Польшчы пакуль не-

вядомыя і з-за

аварыі сэрвзуру

Цэнтральная вы-

барчай камісія ды

навальніцай. У

беларуса Андрэя

Сыцепанюка, які

выйшаў у другі

тур выбараў, ма-

ючы першое месца, ён выйшаў

шанцы захаваць пасаду бурмістра

Бельску-Падляскага. У Гайнаўцы,

паводле папярэдніх звестак, беларусы атрымалі 8 дэпутацкіх

мандатуў. Прафесар-беларус Антон Мірановіч, які балтаваўся на

пасаду мэра Беластоку, заняў ся-

род 12 кандыдатаў 5-е месца, на-

браўшы 6,5% галасоў.

Помнік ахвярам АК

На вайсковых могілках Бельску-Падляскага адкрылі помнік мясцовым беларусам, расстряляным польскім партызанам у 1946 г. Парэшткі ахвяраў былі знайдзеныя толькі ў 1997 г. каля вёскі Стрыя Пухалы й перазахаваныя ў Бельску-Падляскім. Свяякі пяць гадоў змагаліся за права пастаўіць помнік. Ён уяўляе сабой курган з праваслаўным крыжкам наверсе. Памятку асьвяціў кіраўнік польскай праваслаўнай царквы Сава.

Пахаладнэе

Пад канец тыдня ў Беларусі пахаладнэе. Гідрамэтцэнтар кажа, што ад 30 каstryчніка да 1 лістапада надвор’е будзе няустойлівое з мокрым сънегам, галадёздзай. Тэмпература будзе вагацца між $-5\text{--}+5^{\circ}\text{C}$. Пасыль 2-га пахаладнэя яшчэ больш. На заходзе краіны можа пайсці сънег, тэмпература апусціцца да -10°C .

Чысьціць Свіслач

У Менску начали чысьціць разычышча Свіслачы. Дзеля гэтага спусцілі воду ад Камсамольскага возера да парку Горкага. Сымечыце работнікі збиралі ахвяры, што пададзеныя на помнік ахвярам АК.

На пахаладнэе чысьціць Свіслачы.

<p

ПРАГРАМА ТВ З 4 ДА 10 ЛІСТАПАДА

4 ПАНЯДЗЕЛАК, ЛІСТАПАДА

БТ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.00 Навіны.
6.15, 7.15, 8.15 Добрай раніцы, Беларусь!
9.15, 17.00 "Пецярбурскія таемніцы". Сэрыял.
10.10 Кала тэлеагляду.
10.20 Існасьць. Духоўная праграма.
10.45 Плянта АРТ.
11.10, 22.00 "Магія кахан'ня". Сэрыял.
12.20 Тэлебаромэтар. Прагноз на-двор'я.
12.35 Р.Быкау у маст. фільме "Прыгоды Бураціна". 1-я і 2-я сэрыі.
15.20 "Востраў Матылек". Сэрыял для дзяцей. Заключная сэрыя.
15.45 "Сузор'е надзея". Нацыянальны тэлевізійны конкурс юных тален-таў.
16.15 Мультыклуб.
16.55 Кліп-абойма.
18.20 Сямейная драма "Кароль Джо" (ЗША).
20.05 Галоунае пытанье.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама. Інфармацыйны ка-

нал.
21.45 Навіны рэгіёну.
22.50 10 хвілін пра спорт.
23.20 Зона Ікс.

СТВ

5.00 "Мэш". Сэрыял.
5.30 "Шэрш ля ФАН".
6.00, 15.35 "Паўэр рэйндэжэр", ці Магутны рэйндэжэр". Тэлесэрыял.
6.30 "Джым Батан". Мультсэрыял.
7.00 "Чалавек-павук". Мультсэрыял.
7.30 "Меншчына. Людзі, падзеі, факты".
7.40 "Запрашаю паскардзіца".
7.50, 20.55 "Тэхналагія".
8.05 "168 гадзін".
8.50 Кіно: камедыя "Добра га-за-роў!".
10.45 "Съвет спорту вачыма "Жылет".
11.00 "Добры дзень, доктар!".
11.15, 21.05 "Арт-экспрэс". Культурнае жыцце стаціі.
11.30 "Яга, цёмная страсьць". Тэлена-вэла.
12.30, 16.30, 20.05, 23.15 "24 гадзіны".
12.50 "Юрная скрыня".
13.20, 18.55 "Каменская 2". Тэлесэрыял.
14.35 Юбілей праграмы "Відзьма-ня-відзьма" на СТВ.

16.05 "Съвет Бобі". Мультсэрыял.
16.50 "Сямейная страсьць". Ток-шоу.
17.55 "Пад вуглом 23 з паловай". Дак. фільм.
18.25 Навіны СНД.
18.40 "Партрэт у інтар'еры".
20.20 "СТВ-спорт".

8 канал

18.40 "Добры вечар, маленькі...".
21.20 "Расейскі цуд". Рэальнае кіно.
22.20 "Этэральная гісторыя".
23.30 Футбольны кур'ер.
0.05 "Накаут". Навіны боксу.
0.30 Начны экран: "Лэзді і герцаг". Гістарычнае драма.

8 канал

17.30 Мультфільм "Том і Джэры".
17.40 Антоніё Бандэрас у маст. фільме "Маска Зора".
19.50 Дак. фільм "Кошкі - свойскія тыгры".
20.40 Тэлекрама.
20.45 "Вечарніца".
21.00 "Лягут-курс".
21.15 Яўген Еўсцігнеў у маст. фільме "Сабаче сэрца".

Першы музычны канал

7.00 "Пад'ёмник".
8.30, 17.00, 20.30, 22.15 MegaMix.
12.00 "Азон". Толькі легкая музыка.
14.00, 22.10 Навіны спорту.

8 канал

17.30 Мультпрадар.

17.40 Шматсэрыны фільм "Ад'ютант яго вялебнасць", 2-я сэрыя.

19.00 "Банка коміксай".

19.15 Прыгоднікі фільм "Таямніца гары Ра-Рамі".

20.40 Тэлекрама.

20.45 "Вечарніца".

21.00 Гурман-клуб.

21.20 Антоніё Бандэрас у маст. фільме "Забойца".

21.30 Начны экран: "Лэзді і герцаг".

22.30 "Заваёўнікі кантынэнтаў".

8 канал

7.00 "Пад'ёмник".
8.30, 17.30, 20.30, 22.45 MegaMix.
12.00, 16.40 "Азон". Толькі легкая музыка.

12.20 Навіны СНД.

18.40 "Менск і менчукі".

18.55 "Каменская 2". Тэлесэрыял.

20.05, 23.35 "24 гадзіны".

20.20 "СТВ-спорт".

20.30 "Закон і крымінал".

20.45 "Добры вечар, маленькі...".

21.00 "Тэма дня".

21.10 "Тэхналагія".

21.20 "Расейскі цуд". Рэальнае кіно.

22.00 "Азон". Толькі легкая музыка.

22.20 Кіно: "Апрацоўка "Тушонка". Ка-

мэдэя".

23.50 "Ілюзіён": Джульета Мазына ў трагімэдіі Фэліні "Джульета і духі".

24.55 Навіны рэгіёну.

25.00 Калыханка.

25.20 10 хвілін пра спорт.

25.30 Зона Ікс.

25.30 Начны экран: "Лэзді і герцаг".

Наша Ніва [41] 1 лістапада 2002

ПРАГРАМА ТВ З 4 ДА 10 ЛІСТАПАДА

9

8 ПЯТНІЦА, ЛІСТАПАДА

БТ

7.00 Навіны.
 7.15 Э.Быstryцкая і С.Бандарчук у мэлдраме "Ніскончаная апоеўсьць".
 9.05 "Тваякраіна - тваё тэлебачанье". Тэлевэрсія канцэрту ўдзельнікаў нацыянальнага конкурсу юных талентаў "Сузор'е надзея".
 9.50 "Горад майстроў". Фільм-казка.
 11.10 "Славянскі базар у Віцебску-2002". Канцэрт Алега Газманава.
 12.00, 15.00 Навіны.
 12.20 "Кошыні дом". Мультфільм.
 12.35 В.Кібідз і Ф.Мірчан у кіна-камэдый рэжысёра Г.Данэля "Міміно".
 14.15 Цены і постасці. "Насланьне".
 14.30 "Спявай, душа!" Прывадаўчы лета.
 15.20 Прэм'ера. М.Стрып у мэлдраме "Музыка сэрца" (ЗША).
 17.20 Тваякраіна - тваё тэлебачанье". Тэлевэрсія актыўнай адкрыцці новага тэлевізійнага сезона на Першым нацыянальным тэлеканале.
 18.50 Прэм'ера. Ток-шоу "Лыжка мэду".
 19.30 Джым Керы ў прыгодніцкай камэдый "Эйс Вэнтура. Вышук хатніх жывёл" (ЗША).
 21.00 Панарама. Інфармацыйны канал.

21.45 Джым Керы ў прыгодніцкай камэдый "Эйс Вэнтура. Калі кліча прырода" (ЗША).
 23.10 10 хвілін пра спорт.
 23.20 Начная размова.
 0.55 М.Мастрані у мужчынскіх фан-тэязах рэжысёра Ф.Феліні "Горад жанчын" (Італія-Францыя).

СТВ

5.45 Музычны канал.
 6.15 "Канал гісторыі": "Дзіўныя выля-чэнні". Дак. фільм.
 7.15 "У гасціях у Тофіка".
 7.30 "Дзін-непаседа". Мультсэрыял.
 8.00 "Флінт - дэтэктыў у часе". Мультсэрыял.
 8.30 "Хіткліф". Мультсэрыял.
 9.00 "Меншчына. Людзі, падзея, факты".
 9.10 "СТВ-спорт".
 9.20 Дысканія на СТВ.
 9.45, 18.15 "Менск і менчукі".
 9.55 "Дзікія пляніта": "Вочы звямы" з цыклу "Паліячычы". Дак. фільм.
 11.00, 20.40 "Аўтапанарама".
 11.15, 20.30 "Тэхналёгія".
 11.25 "Сынеданьне зь інай Афана-сьевай".
 11.30 "Партрэт у інтэр'еры".
 11.45 "1/52". Спартовы агляд.
 12.00 "Дыялёт з усім съветам": "Вялікай рака амазонак". Дак. фільм.
 12.30 "Фільм, фільм...".
 12.45 "Філірманічны тыдзень".
 12.50 Кіно: I.Калныш, С.Марозаў, Н.Бражнікава ў драме "Асафітай бясьпекі не гарантую...".
 14.45 "24". Гісторыя.
 15.00 "Такая прафесія".
 15.30 "У нас усе дома". Сэрыял.

16.05 "Непераможны Спайдэрмен". Мультсэрыял.
 16.30 "Вуншпунш". Мультсэрыял.
 17.00 "Сінейнае кіно з калекцыі "Hallmark": "Атрымліўка".
 17.15 "У гасціях у Тофіка".
 18.00 "Самейнае кіно з калекцыі "Hallmark": "Дадыя".
 18.30 "Дзін-непаседа". Мультсэрыял.
 19.00 "Гадзіна пік".
 19.15 "Плянэта людзей".
 19.30 Кіно: А.Якаўлева, А.Сакалоў, У.Машчанка ў трэлеры "Шаленая баба".
 19.45 "Відавочца".
 19.50 "Вовачка". Сэрыял.
 19.55 "Непераможны Спайдэрмен". Мультсэрыял.
 20.00 "Флінт - дэтэктыў у часе".
 20.15 "Гадзіна пік".
 20.30 "Партрэт у інтэр'еры".
 20.45 "Дзікія пляніта": "Усё пра са-бак", "Насякомыя" з цыклу "Дзікія зоркі". Дак. фільмы.
 20.55 "24 гадзіны". Тэлевэрсія.
 20.60 "Сынеданьне зь інай Афана-сьевай".
 20.70 "Флірманічны тыдзень".
 20.75 "Рамонт".
 20.80 "Плянэта людзей".
 20.85 "Гадзіна пік".
 20.90 "Партрэт у інтэр'ери".
 20.95 "Вечарніца".
 21.00 "У пасыцелі з Багданавай". Інте-рактыўнае шоу.
 21.05 "Дзікія пляніта": "Вар'яты на стадыёне".
 21.10 Кіно: Джакі Чан у камэдыйным баевіку "Хто я?".
 21.15 "Радыёкропка".
 21.35 "Дэвід Конэрфілд". Дак. фільм.
 21.40 "Найлепшыя музычныя кліпы".
 21.50 Начны экран: "Нявеста, якая ўцякла". Камэдый.
 21.55 "Вуншпунш". Мультсэрыял.
 21.58 "Гадзіна пік".
 21.59 "Партрэт у інтэр'ери".
 21.60 "Навіны сусветнай шоў-інду-стрыв".
 21.65 Кіно: група "Шарле" ў камэдый "Вар'яты на стадыёне".
 21.70 Кіно: Джакі Чан у камэдыйным баевіку "Хто я?".
 21.75 "Радыёкропка".
 21.85 "Дэвід Конэрфілд". Дак. фільм.
 21.90 "Найлепшыя музычныя кліпы".
 21.95 В.Гафт у маст. фільме "Фут-

ял".
 8.00 "Флінт - дэтэктыў у часе". Мультсэрыял.
 8.30 "Хіткліф". Мультсэрыял.
 9.00 "Меншчына. Людзі, падзея, факты".
 9.10 "СТВ-спорт".
 9.20 "Аўтапанарама".
 9.40 "Дзіральная гісторыя".
 9.55 "Дзікія пляніта": "Усё пра са-бак", "Насякомыя" з цыклу "Дзікія зоркі". Дак. фільмы.
 10.55 "24 гадзіны". Тэлевэрсія.
 12.00 "Сынеданьне зь інай Афана-сьевай".
 12.25 "Флірманічны тыдзень".
 12.30 "Рамонт".
 12.50 "Плянэта людзей".
 13.00 Кіно: А.Якаўлева, А.Сакалоў, У.Машчанка ў трэлеры "Шаленая баба".
 14.55 "Відавочца".
 15.30 "Вовачка". Сэрыял.
 16.05 "Непераможны Спайдэрмен". Мультсэрыял.
 16.30 "Вуншпунш". Мультсэрыял.
 17.00 "Сінейнае кіно з калекцыі "Hallmark": "Атрымліўка".
 17.15 "У гасціях у Тофіка".
 18.00 "Самейнае кіно з калекцыі "Hallmark": "Дадыя".
 18.30 "Дзін-непаседа". Мультсэрыял.
 19.00 "Гадзіна пік".
 19.15 "Плянэта людзей".
 19.30 Кіно: А.Якаўлева, А.Сакалоў, У.Машчанка ў трэлеры "Шаленая баба".
 19.45 "Відавочца".
 19.50 "Вовачка". Сэрыял.
 19.55 "Непераможны Спайдэрмен". Мультсэрыял.
 20.00 "Флінт - дэтэктыў у часе". Мультсэрыял.
 20.15 "Гадзіна пік".
 20.30 "Партрэт у інтэр'ери".
 20.35 "Вечарніца".
 21.00 "У пасыцелі з Багданавай". Інте-рактыўнае шоу.
 21.05 "Дзікія пляніта": "Вар'яты на стадыёне".
 21.10 Кіно: Джакі Чан у камэдыйном баевіку "Хто я?".
 21.15 "Радыёкропка".
 21.35 "Дэвід Конэрфілд". Дак. фільм.
 21.40 "Найлепшыя музычныя кліпы".
 21.45 В.Гафт у маст. фільме "Фут-

баліст".
 20.45 "Вечарніца".
 21.00 Тэлекрама.
 21.15 Антоніё Бандэрас у маст. фільме "Спакуса".
Першы музычны канал
 8.00 The best.
 10.00 "У пасыцелі з Багданавай". Інте-рактыўнае шоу.
 12.00 "Кастын".
 12.15 "Аzon". Толькі лёгкая музыка.
 12.20 "Музыка.ru".
 12.30 "People-mix".
 12.30 "Past Perfect". Музыка рэтра.
АНТ
 7.30 Сэрыял "Фліпэр".
 8.15 Мультфільм.
 8.25 Служу Рэасі!
 8.50 Дысканія-клуб: "Цімон і Пумба".
 9.15 Дог-шоу.
 10.00, 14.00 Навіны (з субтырамі).
 10.10 "Падарожнікі нататкі".
 10.30 Пакуль усе дома.
 11.05 "Валадар смаку".
 11.50 Дэтэктыў "Інспектар Лосеу", 3-я сэрыя.
 11.50 "Дзікія пляніта": "Вар'яты на стадыёне".
 12.30 Дысканія-клуб: "Качыныя гісторыі".
 14.10 Дак. сэрыял "Дзікія штучкі".
 14.35 Прэм'ера. Праграма Вітала Вульфа "Дыктатары". Адольф Гітлер і Эва Браун.
 15.20 Разумніцы ў разумніках.
 15.45 "Мы, чые, дурні?" Камэдый Міхала Задорнава.
 16.30 Аль Паціна ў мэлдраме "Пах жаныны".
 17.05 Леў Пешчанка, Ларыса Доліна, Максім Галін і іншы ў тэлеконкурсе "Mіc" "Вялікае мыцьце".
 20.30 "Нашы наўны".
 21.00 "Поле чуда". Святочны выпуск.
 22.00 Брус Уіліс у баевіку "Моцны аршак-2".
 0.30 Часы.
8 канал
 15.00 Мастакі фільм "Beig", 1-я і 2-я сэрыі.
 18.00 Дак. фільм "Дзікія вярблоды Андай".
 18.55 "8 самых".
 19.00 "Аўта-курс".
 19.15 В.Гафт у маст. фільме "Фут-

нія".
 0.20 10 хвілін пра спорт.
 0.30 "Найлепшыя музыкі сучасніць". Акредытавіла Вілема Брайкера. "Амстэрдамскі джаз" (Міжнародны французскі канал).

СТВ

5.00 "MЭШ". Сэрыял.
 5.30 "Шэршь ля ФАН".
 6.00, 15.35 "Паўэр рэйндэржэр", ці Магнітны рэйндэржэр". Тэлевэрсія.
 6.30, 15.05 "Джым Батан". Мультсэрыял.
 7.00, 14.35 "Чалавек-павук". Мультсэрыял.
 7.30 "Меншчына. Людзі, падзея, факты".
 7.40 "Запрашаем паскардзіцца".
 7.50 "Плянэта людзей".
 8.05 "Гадзіна пік".
 8.50 Кіно: камэдый "Вар'яты на стадыёне".
 9.00 "Задыя".
 9.15 "Найлепшыя музычныя кліпы".
 9.30 "Дэвід Конэрфілд". Дак. фільм.
 9.45 Эканічны рэжысёра А.Дзюбінскага кіно. "Калі застанешся адзін". 2-я сэрыя.
 10.20 Сад мары.
 11.45 Падарожжа дылетанта. "Княгіня Эва зь лія".
 12.00 Навіны.
 12.20 "Усё нармальная, мама!".
 13.05 "Сузор'е надзея". Нациянальны тэлевізійны конкурс юных талентаў.
 13.35 Праведнік народу съвету. "Забудзь імя свае...".
 14.05 Сэрыял "Мужчынскае праца-2".
 15.20 Крымінальнае дасые. "Кан-цэрт".
 15.45 Свет жывёл у сэрыяле "Ба-рачыба за выжыванье" (Вялікабрытанія).
 16.40 Плянэта АРТ.
 17.05 Г.Бляйава і А.Табакоу у маст. фільме "Ах, вадэвіль, вадэвіль...".
 18.10 "Партрэт у інтэр'ери".
 18.20 "Арт-экспрэс". Культурнае ўдзелы.
 18.25 "Рэп-хіт".
 18.30 "Падарожжа дылетанта".
 18.45 "Музыкалы".
 18.50 "Сінейнае кіно з калекцыі "Hallmark": "Дадыя".
 18.55 "Дзін-непаседа". Мультсэрыял.
 19.00 "Гадзіна пік".
 19.15 "Плянэта людзей".
 19.30 Кіно: А.Дзюбінскага і Элады Галінінскай ў драме "Сінейнае кіно з калекцыі "Hallmark": "Дадыя".
 19.45 Эканічны рэжысёра А.Дзюбінскага кіно. "Калі застанешся адзін". 2-я сэрыя.
 20.00 Панарама: падзея тыдня.
 22.00 Тэлебарометр. Прагноз на дэйвар'.

16.05 "Непераможны Спайдэрмен". Мультсэрыял.
 16.30 "Вуншпунш". Мультсэрыял.
 17.00 "Сінейнае кіно з калекцыі "Hallmark": "Атрымліўка".
 17.15 "У гасціях у Тофіка".
 18.00 "Самейнае кіно з калекцыі "Hallmark": "Дадыя".
 18.30 "Дзін-непаседа". Мультсэрыял.
 19.00 "Гадзіна пік".
 19.15 "Плянэта людзей".
 19.30 Кіно: А.Дзюбінскага і Элады Галінінскай ў драме "Сінейнае кіно з калекцыі "Hallmark": "Дадыя".
 19.45 Эканічны рэжысёра А.Дзюбінскага кіно. "Калі застанешся адзін". 2-я сэрыя.
 20.00 Панарама: падзея тыдня.
 22.00 Тэлебарометр. Прагноз на дэйвар'.

ПРАГРАМА ТВ З 4 ДА 10 ЛІСТАПАДА

9

16.05 "Непераможны Спайдэрмен". Мультсэрыял.
 16.30 "Вуншпунш". Мультсэрыял.
 17.00 "Сінейнае кіно з калекцыі "Hallmark": "Атрымліўка".
 17.15 "У гасціях у Тофіка".
 18.00 "Самейнае кіно з калекцыі "Hallmark": "Дадыя".
 18.30 "Дзін-непаседа". Мультсэрыял.
 19.00 "Гадзіна пік".
 19.15 "Плянэта людзей".
 19.30 Кіно: А.Дзюбінскага і Элады Галінінскай ў драме "Сінейнае кіно з калекцыі "Hallmark": "Дадыя".
 19.45 Эканічны рэжысёра А.Дзюбінскага кіно. "Калі застанешся адзін". 2-я сэрыя.
 20.00 Панарама: падзея тыдня.
 22.00 Тэлебарометр. Прагноз на дэйвар'.

16.05 "Непераможны Спайдэрмен". Мультсэрыял.
 16.30 "Вуншпунш". Мультсэрыял.
 17.00 "Сінейнае кіно з калекцыі "Hallmark": "Атрымліўка".
 17.15 "У гасціях у Тофіка".
 18.00 "Самейнае кіно з калекцыі "Hallmark": "Дадыя".
 18.30 "Дзін-непаседа". Мультсэрыял.
 19.00 "Гадзіна пік".
 19.15 "Плянэта людзей".
 19.30 Кіно: А.Дзюбінскага і Элады Галінінскай ў драме "Сінейнае кіно з калекцыі "Hallmark": "Дадыя".
 19.45 Эканічны рэжысёра А.Дзюбінскага кіно. "Калі застанешся адзін". 2-я сэрыя.

Дакладнай даты
ўзънікнення
алькаголю няма, але
гісторыя яго сягае ў
глыбокую дауніну.
Яшчэ да зъяўлення
гэтага рэчыва ў
цяперашнім выглядзе
людзі ўжывалі
прадукты з падобнымі
ўласцівасцямі.

Напрыклад,
паўночныя
народнасці прымалі
настойкі з
галюцынагенных
грыбоў, якія выклікалі
зъмены ў псыхіцы.
Ужо ў старадаунім
Этіпце людзі ўмелі
варыць піва зь
ячменнага соладу. У
Грэцыі і Рыме ведалі
сакрэт атрыманьня
сухога віна зь
вінаграднага соку.
Прымітыўныя
мэтодыкі
зброджваньня былі
вядомыя і раней. У
дзікай прыродзе
некаторыя плады
(напрыклад, дыннага
дрэва) пачыналі
брадзіць самі,
выклікаючы да
моманту съпеласці
паломніцтва людзей і
жывёл.

Паўночныя плямёны (галы, германцы) ня мелі вінаробства да канца першага тысячагодзіння нашай эры і спажывалі падобныя да піва напоі з малой колькасцю алькаголю. Славянне ў якасці асноўнай сыварыны для браджэння выкарстоўвалі мёд, атрымліваючы таким чынам брагу, медавуху. Мацунак гэтых напоў не перавышаў 11%. Таму чашы, што захаваліся ў музеях да наших дзён, гэткія вялікія.

У старадауній Грэцыі віно перад ужываннем разводзілі вадой. Прыйгадайце, як жахаеца Гамэр, калі спадарожнікі Адысся напайлі цыклёпа неразьведзеным віном, ад чаго бядак аплюнуўся ў алькагольны коме.

Працэс перагонкі быў адкрыты эўрапейскім альхімікамі ў XVI ст. Зявілася магчымасць атрымліваць напоі якога заўгодна мацунку. Так зявіліся каньякі, гарэлкі, ром, віскі, мацаваныя віны. Спэцыялісты адрозніваюць два тыпы ўжывання алькаголю: паўднёвыя, уласцівы жыхарам краінаў з традыцыйнай вінаробствам, і паўночныя, прыняты там, дзе вінаград не расце і ў якасці заменінка распашоўдзіліся моцныя напоі. Гэта поўнач Эўропы, краіны Скандинавіі, Балтый, Беларусь і поўнач Расеі. Народнасці, якія традыцыйна вырошчваюць вінаград і п'юць віно, сфармавалі адрознную культуру піцця. Алькаголізм для паўднёвых народаў менш актуальны. Ужыванне спірту на душу насельніцтва ў гэтых краінах таксама вялікае, але ўзьдзяньне яго іншае, больш "мяккае". Малдаване ці французы п'юць дастаткова шмат у парайнаныні з фінамі ці расейцамі. Але алькаголізм у апошніх разъвіваецца значна больш жорсткі і злаякас-

ны, па прынцыпе "на выжыванне" — слабы гіне, а моцны выжывае.

Як беларусы пілі

На тэрыторыі Беларусі таксама фармаваўся паўночны тып культуры піцця. Згодна з устаўленым распарадкам, кожны беларускі селянін XVIII ст. павінен быў за год выпіць у карчме свайго пана вызначаную колькасць гарэлкі, якую ў народзе звалі сівухай (25—35 градусаў), і піва. Той, хто не выпіваў, згодна з прапісаныяй (негалосным законе аб прымусовым ужыванні сыпратных напояў) мусіў аплаціць яе поўны кошт ці розніцу між усталіванай і спажытай колькасцю. Магчыма, менавіта тут трэба шукаць карані цягі беларусаў да моцных сыпратных напояў. У структуры спажытага беларусамі ў 2001 г. алькаголю на гарэлку прыпадае 48%.

Магнаты і шляхта пілі шампанськае, віно і піва. Напрыклад, у 1780 г. напярэдадні Калідаў у Нясвіж было дастаўлены 1500 бутэлак шампанскага, 300 — рэйнскага віна, 200 — бургундскага, 100 — араку, 3 бочкі ангельскага піва. У шляхецкім ВКЛ сфармаваўся своеасаблівы культ госьця. Кожны шляхціч імкнуўся пераўзысьці суседзяў па колькасці выпітага і зъедзенага. Да таго часу быў распрацаваны багаты застольны рытуал. Напрыклад, Дзятлава называлі ў той час Вэнэцый, бо там на любой бясадзе людзі, нібы вэнэцыянцы, моклі ў віне і мёдзе.

Віно пілі кілішкамі. Тагачасныя застольныя рытуалы падрабязна апісаны ў мэмуарыстыцы. Напрыклад, "гаспадар лічыў, што пачастункі дасягнулі мэты, калі назаўтра даведваўся ад слуг, што адзін госьць, перакуліўшыся і пакаціўшыся, перамераў усю лесьвіцу, другога аднеслы і ложак як нежывога, трэці разబіў сабе голаў аў сцяну, чыльверты — пасыліўся, упаў у балота і аб камень выбіў сабе зуб; як тыя пасварыліся і морды сабе панабівалі. Зранку гаспадар збіраў усіх "пацирпелых" і лячыў іх галовы. Усё працягвалася наноў, і так магло доўжыцца тыдзень". (А. Мальдзіс. Як жылі нашы продкі ў XVIII ст.).

Навукоўцы лічаць, што спажыванне алькаголю ва ўсе часы ціха заахвочвалася ўладамі, бо гэта важкая кропіца прыбыткаў, дый п'яным грамадзvам прасцей кіраваць. Прыйбыткі ад пра дажу "сівухі", вырабленай на мясцовым бровары і прададзенай ва ўласной карчме, часам складалі палову ад усяго капіталу пана. У савецкія часы акызы на алькагольную прадукцыю амаль на трапіну забясьпечвалі фармаваныя саюзнага бюджету. Удзельная вага рэалізацыі алькагольных напояў у агульнym аўт'еме рознічнага таваразврату на спажывецкім рынку Беларусі ў студзені—ліпені 2002 г. складала 15% (у 2001 г. — 15,6%, у 2000 г. — 15,9%).

Як беларусы п'юць

Сусветная арганізацыя аховы здароўя вызначыла "бяспечную" дозу алькаголю — да 30 грамаў сыпарту ў дзень. Гранічна дапушчальная доза — 60 грамаў. Гэтыя лічбы вызначылі лекары і біяхімікі, што вывучаюць узьдзяньне алькаголю на арганізм. Так, амэрыканцы і ангельцы "дазваля-

юць" мужчыну 24 грамы чистага сыпарту за суткі, а жанчыне — 16 грамаў (гэта тая самая падвойная доза віскі, роўная прыблізна чвэрці шклянкі, якую замаўляюць каўбоі з вестэрнau і якая была ўсталівана як норма даўно, чиста эмпірычным шляхам).

Паводле афіцыйных звестак Міністэрства статыстыкі, у 2001 г. у Беларусі ўзворовень спажывання абсалютнага алькаголю на душу насельніцтва склаў 8,9 л (паводле неафіцыйных звестак — больш за 11 л), што складае 25—30 грамаў сыпарту ў суткі. У гэтыя дадзенныя на ўключаная колькасць алькаголю, вырабленага на "хатніх броварах" і ўзвезенага нелегальна з-за мяжаў краіны. Беларусы спажывані юць алькаголю балей, чым ангельцы і амэрыканцы, але менш за гранічна дапушчальную дозу, за якой пачынаеца генетычнае выражэнне нацы.

Аднак алькаголізацыя беларускага насельніцтва ператвараеца ў сур'ёзную пагрозу для нармальнага развицьця будучых пакаленняў. Міністэрства аховы здраўся съвінціць, што сέння ў амаль 10-мільённай Беларусі больш за мільён людзей знаходзяцца ў алькагольнай залежнасці (гэта тыя грамадзяне, якія хоць раз лячыліся ў наркадыспансэры). У парайнаныні з 1985 г. у 2001 г. съміяротнасць ад выпадковых атручанняў алькаголем вырасла ў 2,3 разу (з 1063 да 2396 выпадкаў) і працягвала расці ў першым паўгодзідзі 2002 г. — на 9,9% у парайнаныні з адпаведным пэрыядам мінулага году.

Чаму беларусы п'юць

Варта адрозніваць нагоды і матывы для ўжывання алькаголю. У працэсе гістарычнай эвалюціі людзімі была прыдуманая

незvlічоная колькасць нагодаў. Алькаголь ужо на пачатку цывілізацыі ўвайшоў у рытуал съвят, адпачынку, сустрэч. Усё жыццё чалавека — ад нараджэння да смерці — пранізанае алькагольнымі рытуаламі. Нарадзіўся чалавек — "абмылі", памёр — таксама "абмылі". Сканчэнне школы, інстытуту, съход у войска, вясельле, дні нараджэння — усё адзначаеца выпіўкамі. Гэтыя традыцыі настолькі прапіталі грамадзтва, што ў съвядомасці людзей непітушы чалавек — аманалія. А дзе-нідзе стаўленне да гарэлкі папросту культавае. Калі на п'еш — ты на наш.

Матывы ўжывання алькаголю

зайсёды адныя і тыя ж: спрасыцца зносіны з навакольнымі, уцячы ад гнятлівай реальнасці, адчуць сябе вальнейшым, пераадолець стому. Алькаголем здымасць напруженне, стрес, страх. Гэта спроба пераадолець нейкія комплексы ці непрэымныя адчуваньні, хаця нагода можа быць цудоўнай — съвята ці рамантычнае спатканье.

Даволі часта чалавек, які перанёс моцны стрес, імкнецца супакоіцца з дапамогай алькагольных напояў. Гэта разакцыя "запрограмаваная" ў некаторых людзей у генах. Німецкія навукоўцы выявілі, што лябараторныя мышы, з геном якіх быў выдалены

а пытанье "НН"

Ці любоў да п'янства

Вольга Ўлевіч, уласная карэспандэнтка газэты "Комсомольская правда в Беларуссии". Мая бабуля з Заходняй Беларусі. Да 1939 г. бутэлку гарэлкі там наўбывалі раз на паўгоду. І п'янства нацыянальнай рысай дакладна не было. Потым утварылі каллас, уяўлі разылковую адзінку працадзені, а пазней — і пляшку. З усходу ішла мода напівацца. Паступова адносіны да гарэлкі змяніліся. Беларусы началі піць

прафкаму заводу "Крышталъ": Я толькі апошнія дзесяць гадоў у Беларусі жыву. Прыехаў з Заходняй Украіны. У Львове, напрыклад, так на п'юць, як тут. Розынца вельмі вялікая. Гэта адразу заўважна. Столкі п'яніх ужо з раніцы, як у Менску, я ніколі ў жыцці раней ня бачыў. Мабыць, усё ж такі гэта на рыса характару, а сацыяльныя ўмовы складаныя вымушаюць. Але з другога боку: за нешта ж п'юць і гроши недзе заходзяць...

Піт Паўлаў, рок-сцянявак: Гэта звычка прыйшла да нас з Расеі. Апошнім часам п'юць, зразуметь, шмат. Але гэта звязана з узънікненнем ужо новай традыцыі: заліваць гора гарэлкай. Ад безнадзеінасці ды роспачы. Ды потым, у нас самая танная гарэлка ў съвеце. Ідзе барацьба з наркотыкамі, а самы страшны з іх у нашай краіне амаль бясплатны.

Павал Севярынец, старшыня "Маладога фронту": Ні ў якім

юморы

ген АКТГ-РФ (пратэйн, пад узь-
дзеяньнем якога гіофіз сынтэзуе
адрэнакартыкатропны гармон,
што павялічвае актыўнасць
карбы наднырачнікаў), у адказ на
рэзныя ўзьдзеяньні “зъвяртающа
да бутэлкі” амаль у два разы
часцей, чым звычайнія жывёлы.

Бываюць выпадкі ненаўмыснай цягі да алькаголю. Так, многія людзі ня лічачь піва съпіртным напоем. Але ўсё залежыць ад дозы: адна бутэлька піва роўная 50 грамам гарэлкі (сутачнай норме, усталіванай Сусветнай арганізацыяй аховы здароўя). Значыць, дзесяць бутэлек піва — прыблізна тое самае, што бутэлька гарэлкі.

Аптымальны варыянт

Ці існущі зв'язки паміж узрої-
нем жицьця і колькісцю юзы-
вання альгаголю ў грамадзвіті?
СААЗ виявіла заканамернасьць:
чым бяднейшая країна, тым
більш п'ють людзі. Гэта па-
цьвярджае правіла рацыяналь-
ных паводзінаў спажыўца.

Згодна зь ім, спажывец паводзіць сябе рацыянальна тады, калі на кожны выдаткаваны доляр ён атрымлівае ад набытых дабротаў аднолькавую карысць. Трэба ўлічваць і ўзровень наяўнага прыбылту, які абмяжоўвае спажыўца ў выбары дабротаў. Італьянскі эканаміст Вільфрэда Парэта (1848—1923), каб прадэманстраваць спажывецкія паводзіны чалавека, прыдумаў крывыя абыякавасці. Пункт дотыку, у якім бюджэтная лінія судакра-наеца, але не перасякае крывшую абыякавасці, адпавядае найвышэйшаму ўзроўню карыснасці, паступковаму спажыўцу.

Чым ніжэйшы ўзро-
вень даходаў (бюд-
жэтная лінія), тым
меншы па косце на-
бор дабротаў можа
быць спажыты. Так,
пры кішэнных дахо-
дах (паслья аддачы
асноўнага заробку ў
сямейны бюджет) ся-
рэднестатыстычнага
рабочага, напрыклад,
10 тыс. рублёў най-
больш рацыянальнымі
спажывецкімі паводзі-
намі будзе набыццё
пляшкі гарэлкі і за-
кускі з наступным іх
спажываннем — “на-
прыродзе” (грошай на-
месца ў кавярні не за-
стаецца). Чалавек на-
бывае гарэлку, бо яна
даступна за тыя гро-
шы, а галоўнае — мае
непараўнальная вы-

— гэта нацыянальная рыса беларусаў?

разе. У любой нацыі ёсьць інстынкт самазахавання. У тым ліку і ў беларусаў. П'янства яго разбурае. Прага да алькаголю зъяўляеца толькі ў тых, хто трапіў пад акупацыю, дыктатуру ці іншыя цяжкія выпрабаванні. Але гэта менавіта прага, а не любоў. Мае знаёмыя, якія ўжываюць алькаголь, п'юць яго зусім не з любові, а хутчэй зь няварісці.

Андрэй Бастунец, юрист

Кнігі поштай

Назва

Н о в а е :		
ARCHE 2002, №2. 256 с. Тэма нумару – “Нашы дзеткі”.	1900 р.	
АДАМЧЫК Вячаслав. Нязрушаны камень. 320 с., цвёрдая вокладка. Зборнік увабраў у сябе апавяданьні 7 апошніх гадоў жыцця і быў укладзены аўтарам літаральна за некалькі месеці да съмерці.	3000 р.	
ДАМИНІКА 2002, №1. 28 с. Беларускі часопіс для маладых сем'яў.	1200 р.	
ДЗЕЯСЛОУ 2002, №1. 256 с. Новы літаратурны часопіс, створаны групай літаратараў у якасці альтэрнатывы сканфіскаваным уладамі літаратурным выданням.	4000 р.	
ПАМІЖ №2. 170 с. Другі нумар часопісу, які выдаецца студэнтамі, выкладчыкамі і сябрамі Беларускага каледжу ў 2001 г. Тэма нумару – “Культурная кантрабанда”.	2800 р.	
ARCHE-Пачатак 2001, №5 “Украінскі нумар”	3500 р.	
ARCHE-Пачатак 2002, №1 184 с.	1500 р.	
Vostraja Brama 0: ГЛЁБУС Адам. Post Scriptum. 176 с.	3000 р.	
Vostraja Brama 1: БЫКАЎ Васіль. Пахаджане. 192 с.	3000 р.	
Vostraja Brama 3: ЛУКАШУК Аляксандар. У філіставай ночы вугал крыла. 160 с. Кніга пра БССР 80-х.	3000 р.	
Vostraja Brama 4: БАРТОСІК Зыміцер. Чорны пісталет. Апавяданьні з уласнага жыцця, 240 с. Кнігу складаюць тэксты, якія друкаваліся на прагніце апошніх дзесяці гадоў у газэце “Наша Ніва” і чучалі на радыё “Свабода” у перадачы “Вострая брама”.	6000 р.	
Vostraja Brama 5: ГЛЁБУС Адам. Braslaўская стыгмата. 192 с. Новая кніга Адама Глебуса, якую склала апавяданьні апошніх гадоў.	3000 р.	
АДАМОВІЧ Славамір. Турэмны дзённік. Дакументы, дзённікі, вершы. 160 с.	3800 р.	
АСТРАВЕЦ Сяргей. Цэнзарская нажыні. 546 с. Гэта ўзрэпейскі паводле паліграфічнай якасці і “новабеларускі” па сутнасці зборнік аповесьцяў і апавяданьняў.	4000 р.	
Беларуска-расійская інтэграцыя. Аналітычны артыкулы. 424 с. Рэдактура Валера Булгакава. У кнізе асьвятаюцца такія темы, як эканамічнай і культурнай палітыка Лукашэнкі, расейская войсковая прысутнасць у Беларусі, структура расейскіх палітычных эліт, Беларусь на міжнародным рынку узбраеній, расейская рэгіянальная палітыка Лукашэнкі.	3000 р.	
Беларуская палітычная систэма і прайздзенікі выбары 2001 г. 480 с. Зборнік артыкулаў, падрыхтаваных аналітычнай групай (Менск) і Цэнтрам демакратыі ва Ўсходній Еўропе (Варшава), пад рэд. Валера Булгакава (English version – 5000 р.)	3000 р.	
Беларускі гістарычны агляд. Том 7. Сыштак 2 (13). 622 с. Часопіс	2100 р.	
Беларускі гістарычны агляд. Том 8. Сыштак 1-2 (14-15). 384 с. Часопіс	3500 р.	
Беларускі кнігазбор т.15: Мікалай УЛАШЧЫК. Выбранае. 608 с., цвёрдая вокладка.	3800 р.	
Беларускі кнігазбор т.16: Юхім КАРСКІ. Беларусы. 640 с., цвёрдая вокладка.	4900 р.	
Беларускі кнігазбор т.18: ЦЁТКА. Выбраныя творы. 336 с., цвёрдая вокладка.	3500 р.	
Беларускі кнігазбор т.19: Наталья АРСЕНЬНЕВА. Выбраныя творы. 592 с., цвёрдая вокладка. Гэта – самае поунае выданье твора пээзіі.	4700 р.	
Беларускі книгаабор т.20: Янка КУПАЛА. Выбраныя творы. 640 с., цвёрдая вокл.	3900 р.	
Беларускі малітаўнік. 784 с., цвёрдая вокладка. Укладзены Аляксандрам Надсанам, выдавецтвы “божым шляхам” (Лёндан) і “Софія” (Полацак).	5000 р.	
Беларускі маршы і песні. 62 с. Зборнік патрыятычных песен з нотамі.	2000 р.	
БЕЛАРУСЬ. Фотаальбом. 50 с., цвёрдая вокладка. Аўтар-укладальнік – Дзяніс Раманюк. Шыкоунае выданне разгрэззанае Беларусь у плячах разьдзелах: гісторыя, народнае мастацтва, архітэктура, прырода, Менск. Добры падарунак для замежніка.	19000 р.	
Бі-бі ГАГА 10: ЮРЭВІЧ Лявон. Літаратурны рух на эміграцыі. 244 с. Кніга прысьвечаная разгляду літаратурнага практусу на беларускай эміграцыі: піні, суполкі, пэрэдышкі, кнігі.	4200 р.	
Бі-бі ГАГА 9: ТУМАШ Вітаут. Выбраныя працы. 246 с. Вядомыя эміграцыіны гісторык, грамадзкі дзеяч і публіцыст Вітаут Тумаш (1910–1998) вітраеца ў Беларусь.	3500 р.	
БІЛІЯ. Кнігі Святога Піснанія Старога і Новага Запавету ў беларускім перакладзе Васіля Сёмухі. 1536 с., цвёрдая вокладка.	17000 р.	
Быць альбо не быць сярэднезадзейнікам. Сучаснаепольскае мысленінне. 472 с. Кніга дае ўлічленне пра сучасную гуманітарную сытуацыю ў Польшчы.	1800 р.	
ГЕЛАГАЕУ Алея. Беларуская нацыянальная вайсковая фармациі ў часе Другое сусветнае вайны. 72 с.	2 000 р.	
ГОЛАС КРАЮ №№2(13)2001, №3(18) і № 4(19)2002. Газета. 12 с.	Усе па 500 р.	
ДУБАВЕЦ Сяргей. Дзённік прыватнага чалавека. 80 с.	1500 р.	
ДУБАТОЎКА Валянцін. Архіпеляг Canepay. Гістарычны нарысы. 172 с.	2700 р.	
Зямля № №2002-1. 80 с. Гісторыка-культуралігічны часопіс, тэма – эміграцыя.	4200 р.	
ЗЯНОН. Глёрня Патрыя. На 350 старонках выданага выданьня – паэтычны і мастацкі шлях Зянона Пазняка. Вершы і фатадызмікі. Прыгожы і шырый.	24000 р.	
МИЛАШ Чэслай. Скуты розум. 246 с. Знакамітая кніга нарэшце выйшла і па-беларуску з прадмовай аўтара адмісіяў па беларускага чытчы.	2400 р.	
МІЦКЕВІЧ Адам. Дзяды (2 томы). 1-шы 263 с., 2-гі 479 с. Зымічае арыгінальнуюпольскую і беларускую (у перакладзе Сержа Мінскевіча) вэрсіі знакамітая пазмы.	10000 р.	
Нацыяналізм у свеце (частка другая).	54 с. Брашура пра нацыяналістычны рух Эстоніі, Аўстрыі, Харватыі, Італіі, Японіі, Літві, Мэксікі, Палестыны, Курдыстану, Краіны Баскай.	1400 р.
Нацыянальнае пакліканне. 24 с. Асноўныя тэзы пра дзяржаўвательную чыннікі.	1400 р.	
ПАДБЯРЭСКІ Зыміцер. Саксафон Чынгіскана. 414 с. Апавяданьні, аповесьць, раман.	3500 р.	
Паліталаўгія. Асноўны курс. 680 с. Перакладзены з немецкае мовы фундамэнтальны падручнік паліталаўгіі, напісаны прафэсарамі паліталаўгіі ўніверсітэтству Франкфурту-на-Майні, Бэрліна, Мюнхену і г.д.	3600 р.	
РАМАНЮК Міхась. Беларуская народная крыжы. Цвёрд. вокладка. Ілюстраваная манаграфія прафэсара Міхася Раманюка рыхтавалася на прагніце 25 гаду даследаванья і вандровак па ўсіх рэгіонах Беларусі. Зымічае 303 фатадызмікі і 83 графічныя малюнкі.	45000 р.	
САГАНОВІЧ Генадзь. Нарыс гісторыі Беларусі ад старажытнасці да канца XVIII стагодзьдзя.		
412 с., цвёрдая вокладка. Кніга звязаныца з аўтарскай вэрсіяй Сыслага сынтызтычнага выкладу гісторыі Беларусі ад найдайнейшай часоў да яе ўключэння ў склад Расейскай імперыі.	5600 р.	
САГАНОВІЧ Генадзь. Невядомая вайна: 1654–1667. 144 с., цвёрдая вокладка. У кнізе асьвятаюцца драматычны падзеі самай страшнай для Беларусі вайны.	2800 р.	
СПАДЧЫНА №№2002-1. Часопіс.	2500 р.	
СТАНКЕВІЧ Ян. Беларуска-расійскі (Вялікалітоўска-расійскі) слоўнік. 1305 с. Выданыне звяздзенчыснае беларускай Фундацыяй імя Яўхіма Сапегі (Нью-Эрк).	21000 р.	
СТАНКЕВІЧ Ян. Збор твораў у 2-х тэманах. 1-шы 552 с., 2-гі 586 с. У першы том Збору твораў выданага беларускага мовазнаўца Яна Станкевіча (1891–1976) уваішлі працы, напісаныя паміж 1918 і 1951 гадамі, у 2-гі – паміж 1951 і 1973 гадамі. Пераважная большыня апублікаваных твораў раней быў недаступна беларускаму чытчу. Рэдактура: Валерка Булгакаў.	9000 р.	
ТОЛКІН Дж. Р. Р. Хобіт, або Вандрушка туды і назад. 264 с.	5600 р.	
ХАРЭУСКІ Сяргей. Зяўяры-суайчынікі. 92 с. Кніжка прарапануе чытчу незвычайны погляд на жывёлыны свет Беларусі. Прадмову напісаў Уладзімер Арлоу.	700 р.	
Хрысціянскі Філязофскі Зборнік. 168 с. У зборніку прарапануеца шэраг артыкулаў сучасных філэзафіяў (Ж. Кацье, Д. Басць, А. Малінара, Б. дз Анджаліс і інш.).	1400 р.	
Цэны ў каталогу – для Менску. Для рэгіёнаў прадугледжаны зынжкі (30% – для распаўсюднікаў і аптовых пакупнікоў, 10% – для прыватных асобаў).		
Кантакт: п/с 333, 220050, Менск-50 (БЕЗ пазнакі “кнігі-поштат”); пэйдж.: 285-00-00 аб.22773; e-mail: elibrus@tut.by . Інтэрнэт-вэбсайт каталогу: http://knihu4.cjb.net .		
Шаноўнае спадарстві! Калі дасылаеце замовы, падавайце падрабязні і дакладні звесткі пра сябе і як мага больш контактую (тэлефон, пэйджэр, e-mail) для найхутчэйшага выкананьня вашага замовіння.		

нам усім здаєцца. Ня думаю, што нам нехта навязаў п'янства, але і спрадвеку традыцыі напівацца ў Беларусі не было. Дый п'юць усёды: і ў нас, і ў суседзяў.

Віктор Несцяронак, на-
чальнік менскага медвышвярэз-
ніку: Нічога ў харктары белару-
саў такога няма. Ды ні ў якага
народу няма. Ведаеце галоўны
аргумэнт тых, хто да нас трап-
ляе? “А што мне рабіць, атры-
майшы мае капейкі? Толькі
пайсъці ды напіцца за іх”. Так

що економіка вінаватая.

Усевалад Рагойша, дацэнт БДУ: А няма ў нас ніякай любові да п'янства! П'юць насамрэч шмат, але стаўленье грамадзтва да гэтага вельмі неталерантнае. Гэта хутчэй паказынік індывідуалізму беларусаў. Маўляў, асабістая справа кожнага — піць ці не. Але калі чалавек сцпіваецца, дык грамадзтва ад яго адварочваецца і стасункі зь ім адразу псуюцца.

Ап'ятвала Вольга Анціповіч

Праця газеты 1.

Ці завітаў туды хто, акрамя сваякоў, пасъля гучнае паніхід? Дагляд за гэтымі магіламі не насе ў сабе ніякага палітычнага падтэксту. Гэта наш тэст на "даросласьць", праверка, ці

гатовы мы ўсур'ёз

вызначаць намі ж

абвешчаныя прын-

цыпы.

Гістарычныя Дзяды 1988 г. пачыналіся не з Курапатаў, а з Усходніх могілак. Тут знайшла вечны спачын савецкая эліта: Машэраў, Прытыцкі, Сурганau, Корж... Велічэзныя бронзавыя пастамэнты, абсаджаныя хвойкамі пляцоўкі.

Пахаваныя на Маскоўскіх могілках і тыя, каго цяжка залічыць да "партыйна-камуністычнай" абоймы. Недалёка ад уваходу — акуратная магіла Міхася Ткачова, гісторыка, аднаго з заснавальнікаў БНФ. Сёлета яму сплюнілася б усяго 60 гадоў. Кветкі, сціплія бел-чырвона-белая стужка аздабляючы помнік. Ці не

Пра магілу Ткачова дбайць сацыял-дэмократы і ТБМ

апошняя прыжыццёвая справа Міхася Ткачова — распачаты ў выдавештве "Беларуская энцыклапедыя" праект "Энцыклапэдыі гісторыі Беларусі". Выходзілі першыя тамы ўжо не пры ім — пры Барыс Сачанку, магіла якога якраз непадалёк.

Пісьменнік Барыс Сачанка набыў шырокую вядомасць на мяжы 80—90-х. Ягонай артыкулы адкрывалі беларускаму чытачу дагэтуль забароненую эмі-

най: апалае лісьце засыпала яе — амаль ня ўгледзіш. Колькі гадоў мінула пасъля съмерці, а тут дагэтуль ніяма помніка.

Больш ахайнавы выглядае магіла Генадзя Карпенкі, які памёр пазней за В.Сачанку. На надмагіллі чалавека, чыпімі стараннямі паўстаў помнік слуцкім паўстанцам, — надпіс па-расейску. Свякам не загадаеш. Помнік Г.Карпенкі не губляеца паміж іншых, бо стаіць на ўзыемежку сэктару, калі самае съежкі.

Непадалёк ад уваходу на цвінтар прытулілася магіла адраджэнца Уніі святара Яна Матусевіча. Аднак знайсьці яе досыць цяжка — губляеца ў шчыльным суседстве іншых. На дапамогу нечакана прыходзіць міліцыянт, што дзялячыць на могілках. "Магіла ксяндза Матусевіча вунь там", — паказаў ён. Мабыць, ня-кепска даглядаюць і часта прыходзяць да яе людзі, калі на-ват міліцыя ведае.

Яшчэ з тыдзень таму тут стаялі два крыжы — па самім айцу Матусевічу і па ягонай маці Настасці Гілятавіч.

Шчыры беларускі савецкі нацыяналіст Барыс Сачанка вывёў у людзі цалы клан гадаванцаў. А да ягонай магілы нікому ніяма справы.

Аднак літаральна днімі было зробленое бетоннае надмагілле. Пахаваныне і раней было ахайнім і дагледжаным, але такі клопат відавочна прыдаўся дэрэчы: цяпер магілы не асунуцца, не зраўннуюцца зь зямлём.

Аркадзь Шанскі

Менскія ўніяты абнавілі магілкі Яна Матусевіча і ягонай маці

Дзяды

У Менску 2 лістапада Кансэрваторыя-хрысціянская партыя БНФ ладзіць шэсцьце ў Курапатаў. Збор ад 11-й на бульвары Талбухіна калі гадзіннікавага заводу (ст.м. "Парк Чалюскінцаў"). Пачатак мэмарыяльнага мітынгу ў Курапатах а 15-й. Акцыя дазволена Ментарвыканкамам.

Партыя БНФ "Адраджэнне" плянует ісці ў Курапатах а 12-й ад ст.м. "Усход". Мітынг ва ўро-чышчы вячоркаўцы зладзяць у 13.30.

Баранавіцкі БНФ "Адраджэнне" запрашае на мітынг-малітву да кръжа Ахвяра палітычных рэпресій. Збор 2 лістапада а 16-й ля фантану на плошчы Леніна.

У.інф.

Вялікая Съляпня

Гарыць Съляпня

З экранаў тэлебачаньня, з радыёпрыймачоў, з рэкламных плякатаў насецца заклік: "Пабудуем бібліятэку разам!". На вуліцах школьнікі пад наглядам настаўнікаў урачыста зьбираюць гроши ў мінакоў, якія аднойчы ўжо ахвяравалі на гэту справу свой дзённы заробак. Што бібліятэка будзеца, ведаюць амаль усе, а вось дзе менавіта яна будзеца і як — мала хто бачыў.

Зачыстка

4-ы Съляпнянскі завулак, на месцы якога мусіць быць узвядзеная новая Нацыяналка, ціпера выглядае жахліў. Ягонае разбураныне началося яшчэ ў жніўні: пасярод аднаго з горадоў, зламаўшы плот, нейкай вялізной машына пакінула съяды колаў. Потым жыхары дому, што бліжэй да праспекту Скарыны, разбралі й кудысь вывезлі сваё жытло, яшчэ колькі дамоў апушыцелі, але большасць населенікаў не хацелі пакідаць абжытые месцы. Яны з'яўляліся ў гарыўканкам, выступалі на радыё "Свабода", толькі зъяніць штосьці было ўжо немагчыма. Пры канцы верасня з'явіўся экскаватор і дамы, якія не пасьпелі разбрэць самі жыхары, началі руйнавацца работнікамі. Бліжэй да ночы хадзіць завулкам было вусцішна: проста на вуліцу пустымі ваканіцамі глядзеў дом, у якім яшчэ нядаўна гарэла съяцло, жылі людзі. Але ён палохаў мінакоў нядоуга: цяпер там толькі здратаваная коламі ды гусеніцамі зямля.

Вечарамі на адваиваных у вёскі лапіках гарыць вогнішчи, побач адпачываюць магутныя машыны, а бліжэй да дарогі ўзвышаецца забытая руйнавальнікамі прыбалтэрня. Нешта падобнае мы назіралі ўвесну на 1-м Беларускім завулку, дзе цяпер ідзе будоўля, а зусім побач, на вуліцы Беларускай (былы Верхне-Ляхавіцкай), улетку быў знесены драўляны дом пачатку ХХ ст., які пануе час лічыўся нават помнікам архітэктуры, а цяпер пачаў замінца новаму гмаху.

Сярод дамоў 4-га Съляпнянскага завулка помнік архітэктуры ніяма. Але нельга сказаць, што гэты квартал ніякай каштоўнасці. Ён — тое нямногае, што засталося ад будынку некалі вёскі Вялікая Съляпня, што ўвайшла ў межы гораду яшчэ ў 1959 г.

Вялікая Съляпня — паселішча старожытнае. Аб гэтым съведчыць ужо сама назва, што паходзіць не ад назвы інскрыпці і не ад прыметніка "съляпы", як доўгі час лічыўся, а ад балцкай асновы з сэнсавым значэннем "ручай, вадасцёк". У гістарычных дакументах назва супракаецца з XVI ст. Шпацыруючы па 2-м і 4-м Съляпнянскіх завулках, мы зауважалі, што дамы, нават ня дужа старыя, удала спалучаюцца, нават зъліваюцца з на-вакольным краівідам — такое магчыма толькі на добра ажытых месцах, дзе чалавек пасяліўся на менш за сотню гадоў таму.

Абсэрваторыя і могілкі

Вялікай Съляпні "шанцуе" на ўсено-родны будаўніцтвы. Яшчэ ў 1930-я ледзьве не на вясковых могілках рэкорднімі тэмпамі была ўзвядзеная абсэрваторыя. Могілкі гэтыя захаваліся ў цяпер. Але іхні стан незадроздны. Надмагілль павярочваныя, скляпы зруйнаваныя (засталіся толькі падмуркі), усё спрэс застрашы густой крапівой, у якой п'юць і гноясць падзорныя брудныя асобы.

Між тым, некаторыя надпісы на камянях можна яшчэ прачытаць. Магілы датуюцца канцом XIX — 30-мігадамі XX ст. Калі будавалася абсэрваторыя, тут яшчэ хавалі. Нават простая павага да памерлых патрабуе надаць могілкам прыстойны выгляд. Вось імёны, якія мы здолелі прачытаць на тамэйных помніках. Но хтось з чытакоў раптам знойдзе ў гэтым съпise свайго прадзеда ці прабабу ды прыйдзе на Дзяды ў Съляпню — давесці магілку да ладу: Ганна Бачынскую, дачка Аляксея (1891—1911); Іван Вярбіцкі, сын Міхала (1839—1899); Іван (1844—1896) і Аўдоцьця (1853—1914) Краўчанкі; Раман Кучмель (1850—1897); Марыя Маркўскую, дачка Васіля (1839—1899); Ігнат Маркўскі, сын Францішка (1836—1906); Лявон Сацук, сын Мацея (1812—1898); Тамаш (1827—1910) і Кацярына (1814—1911) Съляпнікі; Марыя Хмялеўскую (1866—1894); Сямён, сын Яфрэма (1851—1926), і Праксіт Юронак, сын Хведара (1821—1901).

На съляпнянскім цвінтары яшчэ шмат надмагілляў, якія трэба адкопаць ці падымыць, каб прачытаць, хто пад імі пахаваны.

Размовы пра неабходнасць захавання гісторыка-культурнай спадчыны Менску вядуцца даўно, але яны тычыца гісторычнага цэнтра, тады як пра вёску, якія праглянуў магаполіс, нікто й не згадвае. Яны з'янікаюць пад часаколамі тыповых гмахоў, не пакідаюць па сабе съядоў, а часам нават і назваў. Магчыма, у гэтым заканамерным пракце нечега страшнага ніяма? А можа, мы просто не адчуваєм яшчэ, якія істотныя рэчы страсці? Чалавек, які вырас і жыве сярод аднолькавых бэтонных прастакутнікаў, гubleя сувязь з прыродай, адчувае не еднасць з тымі, хто жыў тут да іх. А калі мы застанёмся бяз гэтага, нам не дапамогуць нікія бібліятэкі.

Віктар Жыбуль, Вера Бурлак

Вёска майго дзяцінства
ляжыць ад Гомелю за
якісь 30 км, але так
проста ў яе ня трапіш.
Пабрыу ужо другі дзясятак
летаў, як яна ў "зоне
адсялення". Каб легальна
дапасці туды, трэба
альбо Радаўніцы чакаць,
альбо хадзіць-бываць у
розных кабінэтах і
даказваць, што сапраўды
маеш патрэбу там быць.

Назву мая вёсачка носіць не зусім і рэдкую — Рудня. Рудні тут страчаюцца ўсюды. Нісімкаўская, Споніцкая, Стайбунская, Шлягіна. Мой родны кут яшчэ даўнейшым часам меў прыдомак Гулеві. Жалеза тутака як пачалі плаваць з першабытных часоў, так і плавілі ажно да канца XVIII ст. Паспрабуй тут высьветлі, калі зьявілася Рудня-Гулеві! Краязнаўцы суцішліся згадкаю 1910 г. Археоляга жа цікавілі суседнія Рудня-Шлягіна і пасёлак Пралетарск з разнастайнымі памяткамі старажытных жыхароў, сучасніку эгіпецкіх фараонаў. Да Гулевай дасыледзіны не дайшлі. На бачыны летапісаў гэтыя мясціны ня трапілі. Блізкі Шарсыцін, Галоднае, Жалезавічы "Літоўская мэтрыка" прыгадвае ўжо ў XV—XVI ст. Рудні-Гулевай ані знаку. Але ж штось тут мусіла быць за дзіве з паловою літоўскія вярсты ад сутоку Беседзі з Сажом. Мусіла нешта быць між узъбярежжам рачулы Нёманкі і разъялглым у нізіне балотам, з якога ў здабывалі людзі жалезную руду. У 1980-х рэчка ля вёскі была зусім мелкаю, і з гародам майбі бабулі Марыі яе магла і курыца добрая пешкі перайсці. Між тым Нёманка — "рэчка Неменуць" — прыпамінае ёю "Рээстры" рэвізіі Гомельшчыны з часоў Жыгімонта Аўгуста як адзін з скрайніх пунктаў "гонаў бабровых" суседнія вёскі Данілавічы. У XVI ст. гэтыя прасторы паводле адной з замірэнчых дамоў адышлі да Масквы. Хто знае, мо акурат Нёманка была часовай мяжою між ВКЛ і Маскоўшчынай.

У маленстве мяне не пакідала даймо, што руднёўская рэчка была граніцай. Толькі не разумелася якой. За Нёманкай ляжыць Рудня-Шлягіна, якую бабуля звычайна называла польскай, бо там жыла шляхта. Гэта бянтэжыла.

Рудня-Гулеві, хоць і мела ў 1989 г. усяго 47 двароў, акрам агульнае назывы паслугоўвалася тутэйшымі. Афіцыйных най-

З прыдомкам Гулеві

меньняў вуліц тут не было. Розныя ж часткі вёскі зваліся Свісток, Зарэчча, Глухаўка. Бабуліна хата стаяла наводдаль ад іншых, хоць па сутнасці, у самай сярэдзіне Рудні. Разам з братамі і нашым вясковым сябрам Сяргеем з Глухаўкі мы прыдумалі яшчэ адну мясцовую назову: вуліцу, прылеглую да мосту цераз Нёманку, мы менавалі Мастаўю.

Заўважыць і ацаніць вакольную прыгажосьць дзіцячы розум не паспей. Здавалася, што тэя краіўды з грыбынімі лясамі наўкола, з высокімі ліпамі і клёнамі, прысадзістымі грушамі ў самай вёсцы ёсьць чымосьці паўсюдным, універсальным. Але ж не. Ніводная вёска з тых, што даводзілася бачыць пасыля, ня ўражвала ўнутранай пекнатою, не дараўноўвалася ѹ близка да Рудні-Гулеві. На тых ліпах і клёнах былі нашыя дзіцячыя базы ѹ назіральныя пункты, якія каштавалі нам драпін і сінякоў.

З тых часоў у памяці засталіся фантастычныя апавяданні, якія на сёньняшні розум прости выклікаюць замілаванье. Прыкладам, пра Хадзяіна Лесу — не багдановіцкага лесуна, а сапраўднага волата, вышэшага за вершаліны самых высокіх дрэваў.

I пра таўстматую вялізную ву-

жаку з пялісткавай каронаю, што трапілася была на вочы маёй бабулі Урэшце, гэта гісторыя пра дзівьюю жанок, што, заблукаваны, выйшлі з ляснога палону чамусь на прошлым беразе Сажа...

Мясціны таямнічыя. Паспрабуйце праехаць у сухую пару ад жалезнага мосту цераз Беседзь на Галоднае, а потым на дзіве нашы Рудні. Вы адчуце захапленыне і адначасна скруху ад таго, што ўсё гэтае хараство *пад радыццяй*. Зрэшты, мост памянаў наставілі пасыля падзеньня на нашу зямлю алакалітптычнае зоркі Палын. Да гэтага быў пантонны, і ў часы паводкі ўвесну патрапіць на іншы бераг машины было немагчыма. Хіба гелікоптэрам Рэйсавыя аўтобусы зь Веткі рабілі 50-кіляметровы крук праз Барталамееву, Стайбун, Свіцілавічы, а стуль на Жалезнікі ў Рэчкі. Дый да апошніх аўтобусы началі дабягаць толькі за пару гадоў да канца СССР, калі пускаць туды пасажырскі "кукурузынік" сталася нерэнтабельным. Да Рудні-Гулеві з Рэчкі яшчэ вярсты трывалікі літоўскія напрасткі сягаяць тра было.

"Трэ было". Дзікае спалучэнне для памяці. Памяці, што пачынаецца акурат тут. Мне было

ля форткі бабулінага падворку ў чакаў, калі ж з Свяцілавічай прывязуць маму ў "купленага" мне браціка Андрэя. Імя ж дачкі дырэктара васьмігадовай школкі, дзіўчынкі, з якой мы разам той парою гуляліся, зусім ня памятаеца. Бацькі кажуць — Наташка. Пазыней была іншая Наташка, што жыла ў прыгожым сінім доме з двума ўваходамі. З гэтай дзіўчынкай мы дужа падабалі гуляць пад куставіцамі ў дактароў.

Мэдпункт ды яшча фэрма былі адзінкі на вёску, акром школы, дзяржаўнымі установамі. Сельсавет і пошта былі ў Рэчках. Найбліжэйшы магазін — у Рудні-Шлягінай. Тамака ж туляўся ѹ клуб. Мне там бываць не даводзілася. Уяўляўся ж ён хатай, дзе ўвечары зьбіралася ўся моладзь, а дамоўкі вярталася толькі пад раніне. Што ж яны тамака рабілі? Бо здавалася ясным і пэўным, што ноччу ў хаце съявіло гарэць не павінна.

Бабулі бацька, а мой прадзед, Мохараў Кузьма ў 1934 г. быў арыштаваны НКВД і асуджаны на пяць гадоў ўзняволенію ў казахскім лягеры. Да перастройкі бабуля ня згадвала пра лёс свайго бацькі. У хаце адзінным напамінам пра яго быў чорнабелы фатаграфічны партрэт. Перад нямецкай акупацыяй дзед

Кузьма вярнуўся ў родныя мясціны. Новыя прыходні сталіся для прадзеда чарговімі ды астатнімі катавальнікамі. Як для быкаўскіх Петрака і Сыцепанідаў. Як для масы беларусаў, што трывалі акупацыю за акупацыяй... Бабуля, маючы перад вачыма гароты, прыклад свайго бацькі, унікала ўсякае палітыкі ў партыйнасці. Яна ў цяпер ня раіць свайму першаму ўнуку лезьці ў рэчы паліцічскія.

А на нашых прасторах усё, чаго ні краніся, стаєца палітыкай. Нават парнаграфія. Насупраць Рудні-Гулевай за Сажом месціцца вёска Шарсыцін. У брэжнёўска-андропаўскія часы зімовау параду многія руднёўскія перадзілі зъледзяянуло раку, каб сесцыі на патрэбы аўтобуса да Гомелю ці Веткі. У часы ж перад сталінскім "вялікім пераломам" у Шарсыціне былі кабарэ і дом распusty, зарганізаваныя тамтэйшымі камісарамі зь ліку жонак "контррэвалюцыйных элемэнтаў". Пільнае чакісцяе вока спрыкімела між заўсёднікаў гэтых устаноў актывістаў партячэйкі і сельсавету. Вока ж лекарскае адзначыла ладны рост вонзрычных хваробаў. Вінаватых пакаралі. Пра гэтыя падзеі бабуля ніколі не распавядала. Дый не магла яна баць *такое* малым унукум. Не дазваляла ж колісі маёй маці чытаць "Людзі на балоце", бо заўважала ў Мележавым рамане багата ўстыдных сцэнаў. Такое маральнае дбаныне.

Могілкі ў Рудні ляжаць на ўскрайку. Ля могілак стаяў другі бабульчын дом з падворкам, што застаўся ад нейкай ейнай крэўніцы бабы Кір'яніхі. Зусім блізка ад могілак ляжыць урочышча Курган, дзе археолагі знайшли пахаваны 5—3 тысячагодзідзя ў да н.э., з якімі суседзяць і больш познія магілы. Цяпер вакол руднёўскіх кладоў выарана проціпажарная паласа. Многія з тых, што спачываюць пад гэтымі бяроўзамі і акацыямі, яшча не забытыя. Кожную Радуніцу магілы падніўляюцца, аздабляюцца вянкамі ў ручнікамі. Нашчадкі не баяцца атрымаць лішак радыцця. Зямля зьнявецаная, але яна свая.

Сяргей Балахонаў

НОВЫЯ КНІГІ, ДАСЛАНЫЯ ў РЭДАКЦІЮ

праць нацыстай / Пер. з анг. М. Гілевіча. — Менск: Тэхналёгія, 2002. — 182 с.

Кніга цікавая найпершым, што яе аўтар сам прайшоў праз нямецкае гета ды стаўся адным з нямногіх, хто ацалеў у пекле генацыду. Выданьне спалучае ѹ сабе рысы грунтоўнага манаграфічнага дасыледавання ды асабістых успамінаў.

Сяцяцко П. **Культура мовы.** — Менск: Тэхналёгія, 2002. — 444 с.

Выданьне гэтага — найбольш аўтаматичнага з усяго, што было створана за апошнія гады ў галіне культуры маўлення. Аналізуочы сучасную мовную практику ды арыентуючыся на клясычныя нормы беларускай мовы, аўтар абгрунтавана даводзіць, што па-беларуску варта казаць "сумоўе", а не "субяседаваньне", "вусякі", а не "насякомыя", "саманавучальник", а не "самавучыцель". У кнізе разгледжана ды "выпрабавана на беларускасцю" белай за тысячу моўных адзінак. Пад аўтарскую крытыку падпадае ня толькі калькаваная лексіка, але і небеларускія сынтак-

сычныя канструкціі штапту "паход за славай", "догляд за жывёламі", "падзарабляць на баку". Павал Сыцяцко

ўзяў за мэту "ачышчэнне савецкага варыянту беларускай літаратурнай мовы ад беспладастых пазычанчай і штучных структур" ды ствары грунтоўнага дапаможніка-дасведніка падвысіць якісць сваёй мовы. У "Акадэмікі" гэтага

даследаванія ўважаюць практычныя ды арыентаваныя на падыходы да аўтарскіх аспектаў. Аўтарскія аспекты

мых аўтараў з самых розных куткоў Беларусі. Усе творы прысьвячены адвечным каханцы вандроўнікам, мастакамі ды ваяроў — Свабодзе.

Менск незнамы: 1920—40: Фотаальбом / Аўтар-уклад. І. Куркоў. — Менск: Ураджай, 2002. — 240 с.

Унікальны гістарычна-дакументальны альбом дазваляе зрабіць фотападарожжа па менскіх вуліцах, ablічча якіх сёньня незвортна зьмянілася. З сучаснага гледзішча Менск часоў НЭПу, першых піцігодак ды індустрыялізацыі — гэта горад сапраўднае экзотыкі. Тутака і парады фізкультурнікаў, і першамайскія дэманстрацыі, і "саюзнага маштабу" новабудоўлі, і ўсходнісная "клясавая барацца". Альбом зъмішчае матэрыялы "Спадарожніка па Менску" — рапрэзтнага інфармацыйнага выдання 1930 г., якое ніколі раней не пeryдавалася ѹ сёньня вядомыя аўтадзінавых асобынкам. Альбом каштуе блізу 10 тыс.

рублёў, і прыдабаць яго можна ў менскіх кнігарнях "Светач", "Веды", "Акадэмкіга", "Цэнтральная".

Язэп Драздовіч: **Альбом-магія** / Уклад. М. Купава. — Менск: Белліфонд, 2002. — 180 с. — (Мастакі Беларусі).

Гэты шыкоўны альбом — самае поўнае выданьне творчага спадчыны Язэпа Драздовіча — "вечнага вандроўніка" па таямнічых іншапланетных прасторах. У сядзібе ТБМ кніга каштуе 28 тыс.

20 гадоў Канстытуцый Рэчы Паспалітай: Гісторыя. Права. Традыцыі: Матэрыялы міжнар. навук. канфэрэнцыі, Менск, 27 красавіка 2001 г. / БДУ, Рэд.-уклад. К. Казак, М. Часноўскі. — Менск, 2002. — 134 с.

Узорнік увайшлі артыкулы па тэмі канфэрэнцыі, але і уласна тэкст Канстытуцый З траўня 1791 г. Праўда, у арыгінале — па-польску. Пытается ў "Акадэмікі".

Падрыхтавала
Тацяна Вабішчэвіч

Краіна рачной электрычнасьці

У найбліжэйшыя пяць год на Меншчыне плянуюць збудаваць 16 рачных міні-ГЭС.

Ісьляндцы ациплююць сваю краіну з дапамогай гарачых падземных крывацій, немцы, адмовіўшыся ад атамнай энергіі, паўсюль ставяць вялізныя ветракі-генератары. Беларусы ж бяруць прыклад з нарвежцаў, якія значную частку электрычнасьці здабываюць з дапамогай рэкаў.

Яшчэ ў 1950-я маскоўскі інстытут "Гідропраект" пачаў распрацоўку систэмы выкарыстання беларускіх рэкаў дзеля атрымання электрычнасьці. Малая гідраэлектрастанцыя, якія пабудавалі ў тых часах, большай часткай прыйшлі ў занядбай, выпрацаваўшы свой рэсурс. Займацца імі ў апошнія гады існаваныя ССРР нікто не жадаў: электрычнасьць разъміяркоўвалі "з цэнтру" і каштавала яна нядорага.

Міні-гідраэлектрастанцыі, пабудова якіх заплянавана на найбліжэйшыя гады

Назва ГЭС	Рака	Кошт пабудовы (у далярах)
Салігорская	Случ	220 тыс.
Сакоўшчынская	Бярэзіна	252 тыс.
Лагойская	Гайна	84 тыс.
Вайкоўская	Дзвініса (прыток Бярэзіны)	52 тыс.
Сычэвіцкая	Рыбчанка (прыток Вялілі)	95 тыс.
Сялява	Юнга (прыток Дзвініны)	312 тыс.
	Агульны кошт	1015 тыс.

Бабруйская сымболіка

Бабруйскі гарсавет зацвердзіў герб гораду. Герб — выява тарчы, на срэбраным фоне якой вэртыкальная карабельная мачта з дзвіном скрыжаванымі рэямі. Зацверджаныя сымбалі адпавядзяюць тым, якія Бабруйск набыў пасыль ўваходу ў склад Ресейскай імперыі.

Віктар Качан, Бабруйск

Як у бліяду

Ужо на дварэ кастрычнік, а ў 4-х клясах школаў Мёрскага раёна дагэтуль ніяма падручнікаў па расейскай мове і літаратуре, хоць бацькі плацілі за камплекты па 9090 рублёў. Дзеці ў Мёрах і Дзісне вучачца як у партызанскіх школах: настаўнік на пальцах тлумачыць ім правілы. Па літаратуре ёсць старыя падручнікі, але іх на ўсіх не стае.

Васіль Лат-ка, Мёры

Субота — не для музыки

Ужо паўгоду дзеці Васіля

Ільіна, верніка-адвэнтыста з Мазыра, нія могуць наведаць Мазырскую музычную вучэльню. Хлопцоў прымушаюць хадзіць на занікту ў суботу, а ў адвэнтысту гэта сівяты дзень. У вучэльні ж за пропускі накладаюць спаганьніе. Старэйши сын Яўген ужо мае дзвіве вымовы, меншы Віталь — заўвагу і вымову.

**С.С., Мазыр
Таямніцы "Гарадніцы"**

У розыгрышы трэцяга выпуску літарэтуры "Гарадніца", які адбыўся 26 кастрычніка, нія ўзведзіла кватэра, бо ні ўсе квіткі прададлі. Самым дарагім прызам быў аўтамабіль "ВАЗ-2106". Уладальнік квіткі пад нумарам 27-38-6 зможа атрымаць гэты прыз у найбліжэйшы час. Агулам было разыгравана 76700 квіткоў са ста тысячай, разыграна больш за тысячу прызоў.

Прырост толькі ў Горадні

На Гарадзеншчыне цяпер жыве 1160 тысячаў чалавек. Цягам

апошніх дзесяці месяцаў тут памерла больш за 13500 чалавек, а нарадзілася каля 8000. Натуральны прырост насельніцтва адбываецца толькі ў Горадні. На Гарадзеншчыне сёлета шлюб узялі 5800 чалавек, а разводаў было каля 3000.

Андрэй Мялешка, Горадня

Навальніца ў Гомелі

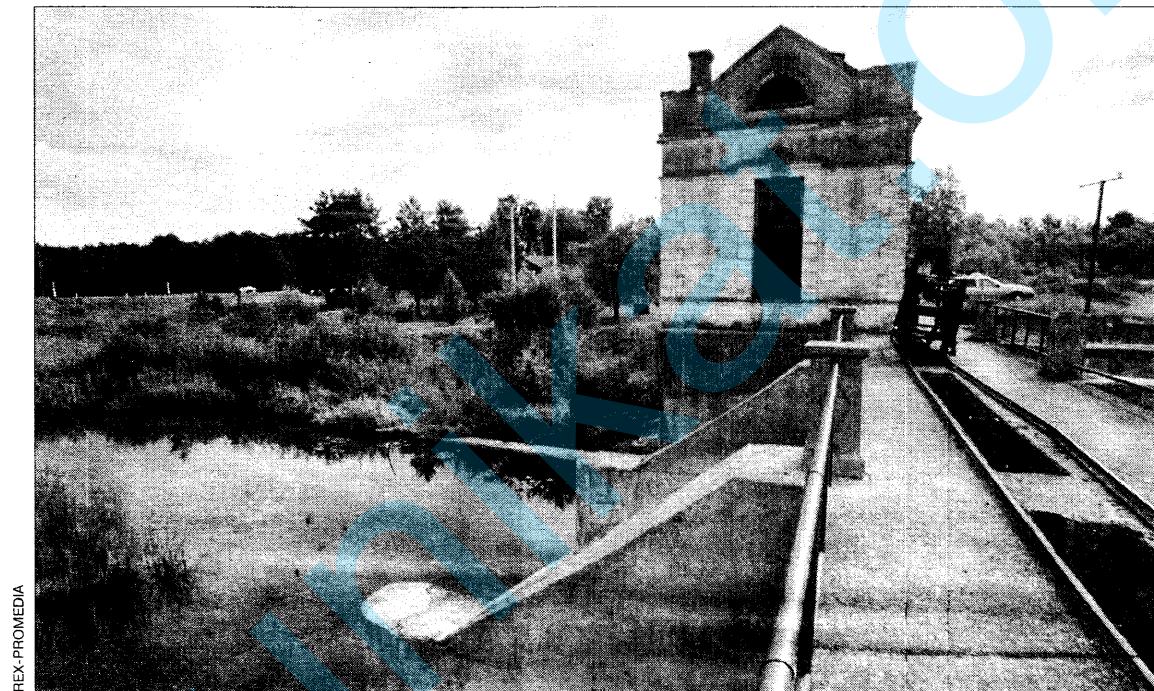
Уноч з 23 на 24 кастрычніка Гомель прачніўся ад навальніцы. Неўзабаве пасыля 12-й быўлі чуваль моцныя грымоты з маланкай. Пайшоў лівен. За некалькі гадзін тэмпература ўпала зь незвычайнага +17 да +6 °C. Навальніца ў кастрычніку нават на поўдні Беларусі — зьява рэдкая. Гэту выклікаў моцны цыклён і перапад тэмператураў. Старыя ж людзі варожаць, што гэта — на бяду.

**Юры Фралоў, Гомель
"Madam" na darozie**

Baranavicki RUUS zavioў

патрэбную справу дагэтуль німа. Каля яны ўсё ж знойдуцца і згаданыя ГЭС збудуюць, наступная ў чарзе — Вайкоўская электрастанцыя на рацэ Дзвініса (Лагойшчына). За пяць гадоў (з тым разылкам, што за год можна будаваць дзвіве-тры такія электрастанцыі) на Меншчыне запрацуе 16 міні-ГЭС. Збудаваць іх плянуюць на Плісе, Мажы, Случы, Арэсе, Кляве, Сэрвачы, Іслачы, Волме, Шаці, Вузильянцы, Піцчы, Бабры, Ілі, Вячы, Суле. Міні-ГЭС будуть вырабляць 10869 кВт/г энергіі ў год. Гэта лічба выглядае съмешанай у параўнанні з гадавой патрэбай Беларусі ў электраэнергіі (33 млрд. кВт/г) ці нават з гадавой патрэбай аднаго Менску (больш за 2 млрд. кВт/г). Аднак задача міні-ГЭС ня ў тым, каб выратаваць краіну ад энергетычнага голаду, а ў наданыні энерганизалежнасці навакольным вёскам ды мястэчкам.

Алесь Кудрышкі

Ці будуть запатрабаваныя быўшыя гідраэлектрастанцыі? На здымку — закінуты аб'ект на рацэ Моўчадцы ў Дзятлаўскім раёне.

Ямельку Пугачова ўвекавечылі

Калі прасочым тапаніміку ў назвах вуліц Слуцку, складаецца ўражанье, што людзі, якія мелі дачыненне да яе ў 40—50-х, скіроўвалі свой позірк не на багатую на знакамітых людзей спадчыну Случчыны, а болей на расейскую, з бальшавіцка-рэвалюцыйным ухілам: Астроўскага, Горкага, Маякоўскага, Калініна, Баўмана, Крупскага, Чапаева, Суворава... Ня дзіва — тады да ўлады прыйшлі быўлі партызанскія камандзіры й камісары. Недзе ў 70-я, пасыля напамінкаў з боку мясцовых інтэлігентаў, зявіліся вуліцы Якуба Коласа і Янкі Купалы. На пачатку 90-х былі скасаваныя назывы вуліц Валадарскага, Урыцкага, Карла Лібкнэхта — дзізюм вярнулі дарзвалюцыйныя імёны, Віленская й Капыльская, трэцюю назвалі ў гонар Максіма Багдановіча. Але засталіся вуліцы Леніна, Ленінская, Рэвалюцыйная, Сацыялістычная, Тэльмана, Розы Люксембург і нават Ямелькі Пугачова!

Слуцак разбудоўваецца. І вуліцы новыя называюць, доўга не разважаючы, — Серпухоўская, Старадароская, Новая, Заводская і г.д. А знакамітых землякоў пакуль увекавечылі ў тапаніміце нямногіх — Кузьму Чорнага ды вядомага канструктара ракетаў, што вывелі ў космас Гагарына, Сямёна Козьбера. Хоць сьпіс гэтыя малі б дапоўніць і пастаравіць Антона Алецкага ды Аляксей Кулакоўскі, і княгіня Настасяся.

Тут праглядаюцца ня столькі пралікі гарадзкіх уладаў, колькі абыякавацьца да гістарычнай спадчыны з боку тутэйшай інтэлігенты, яе інэртнасць і баязльівасць дайсці да "вэртыкальі" ды выказаць тое, што набадела.

Міхась Кутнявецкі, Слуцак

Лістапад

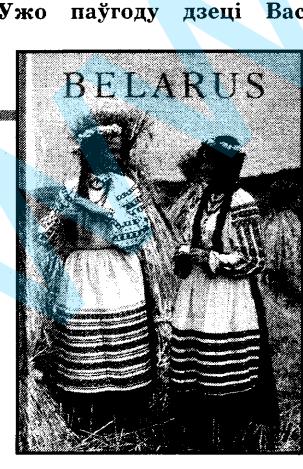
Цалкам восеньскімі месяцамі лістапад з'яўляецца толькі намінальна. У 1993 г. стаяла зімовая марзаў пачаліся ўжо 9 лістапада і слупок тэрмометру з'яніжкаў да -20 °C. Халоднымі таксама быў лістапады 1965-га, 1979-га і 1998-га. Тэмпературы рэжым гэтага вельмі няўстойлівы. Марозных дзён зазвычай нішмат, але сонца над гарызонтом стаіць нізка, таму цяпла таксама ніяма. 5 сонечных ясных дзён за ўесь месяц — вялікая рэдкасць для лістапада. Часам, праўда, ратуюць міжземнаморскія паветраныя масы, якія прыносяць цяпло. Так, 1 лістапада 1926 г. сярэдняя тэмпература па Беларусі складала ад +15 да +20 °C, а ў Берасці — амаль +25 °C. Цёплымі быў лістапады ў 1961, 1990 і 1996 г.

Згодна зь бялягічнымі цыкламі,

восень сканчаеца, калі сярэдняя тэмпература робіцца меншай за 0 °C. Шматгадовыя назірананні съведчаць, што адбываеца гэта ад 14-га (Гарадоўчына) да 30-га (Берасьце) лістапада, але ў апошнія гады гэта дата ўсё часцей перасоўваецца на снегі. Колькасць ападкаў даволі нязначная (35–60 мм), але яна складаеца з штодзённых імжыстых дажджоў, часцяком нават са снегам. Яшчэ лістапад багаты на туманы — яны бываюць 8–10 дзён.

Дажджы і адсуннасць выпарэння з-за невысокасое тэмпературы паветра выклікае падвышэнне ўзроў-

Прэзэнтация "Беларусі"

13 лістапада ў Нацыянальны бібліятэці адбудзеца прэзэнтация фотаальбому "Беларусь", укладзенага Дзянісам Раманюком. Пачатак а 17-й.

Асьцярожна, быццам баючыся з кім-небудзь сутыкнуцца і перашкодзіць прайсцы, Дзед прыадчыняў абшарпаныя, змучаныя доўгім жыцьцем, незадаволена-рыплівия дзіверы рэйнага шахматнага клубу. Спачатку заглядаў, ніzkавока мружыў вочы, угліядзеў — ці ёсьць хто ў холе? Калі хто-небудзь быў — вітаўся і прасіў прабачаньня за турботы. Пасыль рабіў асьцярожныя крок назад, і толькі тады ў дзівярах паказвалася маленка паненка-прыгажунька — казачная Красачка-Ясачка, ягоная ўнучка Дзіначка. Дзед быў не высокі, але на згорблены, нават падцягнуты, у акуратным караткаватым, быццам ватоўка, палітончыку, што даўно выйшаў з моды. У лютаўскі пранізвілы холад на ім былі лёгкія дэмісзонныя чаравікі, якія ён ціха, старанна абабіваў тут жа, ля дзівяраў. З усьмешкаю казаў:

— Ух ты! Вы гляньце, як намяло! Быццам даўней...

Побач з Дзедам патупвалася, усьміхалася і глядзела на яго з непрыхаванай любоюю Дзіначка. Стары дапамагаў унучцы зьніць купленую "навырост" куртаку, папраўляў у яе на шыі хусынку (што прыхоўала, відаць, замыты да шэрасці каўнерык сукні) і пераабувалі сваю паненку — мяняў боцікі на самаробныя, звязаныя з тоўстых шарсцяных нітак тэпцікі. Не разгінаючыся, лёгенька ляпаў даланё па плецухах, быццам казаў: усё добра, маленка, я — тут. Пасыль сціскаў свае худыя, перавітыя венамі пальцы правай рукі ў кулак — на моцна, а сымбалічна: "Но пасаран!" У адказ Дзіна падымала свой кулачок, дакраналася ім да Дзедавага, па-змоўніцку, амаль нячутна, шаптала: "Мы — разам, і мы — пераможам!"

Пасыль гэтага заўсёднага абраду малая, паўз партрэты чэмпіёнаў сьвету, кіравалася на другі паверх у вялікую съветскую залю, дзе ўздоўж съценай стаялі дапатопныя расхістаныя сталы з шахматнымі гадзіннікамі і мноствам розных па форме і часе стварэння крэслал. Дзіна сядала за найбліжэйшы ад уваходу стол, у дарэвалюцыйнае, з высокую разъязною съпінкаю дубовое крэсла і чакала суперніка. Яе месца нікто ніколі не займаў, а галоўны трэнэр шахматыстаў (які ўзяў над дзяячынкай "пэрсанальная шэфства") падсаджваў да яе кожны раз новых, паводле толькі яму зразумелай чаргі.

Калі галоўны адпускаў будучую чэмпіёнку, як ён яе ганараваў, дадому, вочы ў дзяячынкі, незалежна ад таго, выйгравала яна ці прайгравала, загараліся, і, сарваўшыся з крэслі, ледзь паспяўляючыя сказаць "Дзяяку!" і "Да пабачэнья!", малая імчала на першы паверх — да дзядулі. Імчала, быццам ня бачыла яго

шмат гадоў.

Нехта сказаў: "Пакуль у нас ёсьць той, каго мы любім, мы жывём".

Мы любілі Дзеда і ягоную Красачку-Ясачку.

Вясною, налярэдадні восьмага сакавіка, мне нарэшце заплацілі за кніжку апавяданьня, што выйшла яшчэ год таму. Гроши былі на дужа вялікія, ды ўсё ж яны дазвалілі, акрамя ўсяго іншага, зрабіць тое, што апошнім часам не давала мне спакою: купіцца малой Дзіначцы (а яна, як я зразумеў, гадавалася без бацькоў) нагледжаную ў "шопе" для багатых шыкоўную капіталістычную "школьную форму". Ад камплекту цяжка было адвесці вочы: элегантная цёмна-сіняя влюоравая максы-спаднічка, такога ж колеру, але з серабрыстай аблімоўкаю экстравагантны жакет і бляюткі, з самай мяккой бавоўны, дзіва-блэйзэр. Ганараву мусіла хапіць і на "запалірныя", як рэклямавалі іх на ўпакоўцы два вясёлыя белыя мядзьеведзі, боты: ня мог глядзець, як Дзед марозіц ногі.

Кожнага разу, калі я заходзіў праверыць, ці не апярэдзіў мяне які-небудзь сквапнік, гаспадар

АНАТОЛЬ КЛЯЧУК

Леанід Маракоў

Мы чакалі

навэла

магазыну, які зазывчай сам назіраў за парадкам у зале, не без іроніі ўсміхаўся, але стараўся рабіць гэта неўпрымет: прыкрываў, быццам ад кашлю, рот або адводзіў вочы ўбок. І як жа ён зьдзівіўся, калі аднойчы я падышоў да касы, папрасіў зьніць з вешалкі сіні камплект і запакаваць боты. Тонкія хціўнія вусны гаспадара расплыліся ў ветлівой усмешцы.

— Кхе-кхе, — падаў ён голас з-за сьпіны прадавачкі — стражата апранутай, ня ў меру напудранай, чымсьці падобнай да маркотнага манэкена ў куце. Прадавачка перастала ўкладаць пакупкі ў яскравыя памаранчава-салятавыя пакеты з надпісам "Вэрсач", павярнулася. — Ира, — паказаў бос на паліцу, — не забудзьша шаноўнаму пакупніку да раскошнай тройкі дадаць і гэты цудоўныя бант...

— Дык жа ён не ўваходзіць у камплект... — пасправавала запярэчыць-удакладніць прадавачку.

— Зірніце, дарагі таварыш, якое цудоўнае спалучэнне! — спыніў, быццам ня чуў яе, гаспадар, ужо зьвяртаючыся да мяне...

— Вось табе й маеш! — зьдзівіўся я. — Нават "новы бе-

ларус" прэзэнт адшкадаваў, калі ўбачыў, што я выграб з гаманца ўсё чыста, да апошняй купюры.

Рэчы былі купленыя, засталося адважыцца і ўдала іх падараўваць. Дзіна і Дзед — людзі небагатыя, але гонару ім было не пазычаць. Наўрад ці прымуць яны падарункі ад чужога чалавека. Давялося пафантазіяваць, прыдумаць прычыну. "Бадай што, скажу так, — урэшце вырашыў я. — Рэчы прыслалі сваякі з Амэрыкі. Адзенне там капейкі каштую, так што буржуй ня надта сябе абакралі... А вось з памерамі, шкада, сваякі наблыгталі — розныя ў нашых краінах адзінкі вымярэння: у іх там нейкія калі, у нас — родныя сантиметры. Вось і не падышлі абноўкі ні мне, ні пляменьніцы. Я вас вельмі прашу, прыміце ад чыстага сэрца! Адмовіцеся — пастаўіце мяне ў няёмка становішча. Зьвяявацца з камісіёнкаю мне не хацелася б. Я ж быццам сякі-такі вахшёр-пісменьнік, а не тарбэнік... Можна было б, вядома, аддаць усё гэта і перашуму-лепшшаму, але чаму я не могу зрабіць прыемнае таму, каму хацець?"

У апошні перадсвяточны дзень, у апошнюю перадсвяточную трэніроўку, завучыўшы гэты

тэкст, я вырашыў так і зрабіць.

Усе ўжо сядзелі за сталамі, і вось-вось мусілі пачацца сэнсы. Мусілі, ды не пачыналіся. Ніхто не зрабіў і першага ходу: не было малой! Так ужо павялося, што баталіі заўсёды бласлаўляліся словамі галоўнага трэнэра: "Чэмпіёнка гатовая? Што ж, тады — да бою!" Але гэтыя стартавыя слова ўсё не гучалі, і супернікі чакалі. Чакаў і трэнэр. Той жа, каму сёньня трэба было гуляць з Дзінаю, не рашаўся і за стол сесьці ад хвалявання. Выйшаў і я са свайго "пісменьніцкага кабінету" — вахцёрская куточка-схованкі: не цярпела ўручыць эксклюзывы ад славутага італьянскага модніка. Усе сціхлі, быццам згаварыліся, — чакалі: Дзед і Красачка-Ясачка прыйдуць, інакш і быць ня можа...

— Хвілінку! — спахапіўся я першы. — Відаць, дзіверы заклінаў! Ужо дні два, як замок бяз дай прычыны заядае... Зьбегою, праверу...

Пераскокаючы цераз прыступку, кінуўся да дзівяраў. Пасягнуў алюмініевую клямку-шарда сябе. Дзіверы — расчыніліся, але малой з Дзедам за імі не было. Мне стала вельмі сумна. Сынег, вечар, неба, месяц, зоркі

былі на месцы, а Дзеда з Дзінай не было. Здалося, што няма і мяне, няма і гэтых рыпучых дзівяраў, няма нашага ста гадоў не рамантаванага клубу, няма нашай плянэты, няма нічога! Толькі месяц ды зоркі...

...У тое імгненьне, калі я гукнуў "Хвілінку!", у бацькі Красачкі-Ясачкі (а дзядуля ў старамодным палітончыку быў ейным бацькам!) заіхала сэрца. Надарванае за восем гадоў лягеру (за "ўвоз у краіну і распаўсюджванье антисырскіх выданьняў") Дзед атрымаў на ўсю катушку — "дзясяткту", але прыйшлі "новыя часы" і яго амніставалі), сэрца на вытрымала аўтобуснай душагубкі, выпаленага недасканальным абаргравам бескіслароднага паветра. Малая ціхенька пакратала татку за вуха, шчаку: будзіла. Яна была разумная і хутка ўсё ўціміла. Успомінала: "Ты ў мяне самая сымелай!" Успомінала і не спалохалася, не закрычала. Прыхінулася да татавага пляча і ўзяла яго за руку. Безгалоса заплакала. Ужо ніколі гэта родная ў сініх венах рука не пагладзіць яе па плячы: "Усё добра, мая маленка, я — тут..."

Гэтак яны і ехалі 7 сакавіка 199... году.

А мы іх чакалі...

бібліятэка

Польскі джэнтэльмэн Напалеон Орда

Шлізнямі, замест беларускай формы назвы Абрэншчына пакінуў яўны палянізм Абрэншчына, у тэксце да малюнку палаца Тышкевічай замест правага і левага бакоў двойчы называецца права — пералік недапрацовак можна доўжыць. Альбом выйшаў на дзвююх мовах. Кожны "прысты" чалавек можа наўчана лічыць, што або два тэксты аднолькавыя — ажно не!

Перакладальніца на ангельскую мову А. Нікіфараў і рэдактар замежнага тэксту С. Трафімчук вельмі вольна абыходзяцца з беларускім архівам

дэжэнтэльмэна) з Кобрынскага раёну..." Які польскі шляхціч?! Можна выказаць меркаванье пра "польскі падкапы", аднак, думаю, усё тумачыцца няздолнасцю А. Нікіфараў і яе рэдактара справіца з перакладам гістарычнага тэрміну "marshalak shlyachty". Па-ангельску гэтая пасада будзе звяцца "marshal of the nobility", параўнайма з аналягічным расейскім "предводітель дворянства".

Яшчэ горай атрымалася з музэямі. Аўтар уступнага тэксту Анатоль Кулагін, напэўна, троху ведае польскую. Гэтае "trochu-wiedziane" да зволіла яму абласлутна непасредна пісаць аб Народным музее ў Кракаве і Народнай бібліятэцы ў Варшаве.

Ход разважаньня няхітры: *Biblioteka Narodowa* — значыць, народнае. Тоё, што тут фігуруюць Нацыянальная бібліятэка і Нацыянальны музей, мог бы з'важыцца навуковы рэдактар, але апошняга не было. Беларускі "просты" тэкст пайшоў да ўжо вядомай перакладальніцы. Яна кулагінскі "Народны музей" пераклала літаральна: "*Popular Museum in Warsaw*". Так з'явіўся фантам — няісны музей. Аднак жа мае захапленыне ад эцтага прыгожага і на самай справе важнага альбому нашмат большае, чым незадаволенасць "блохам" у яго-най рэдактарскай падрыхтоўцы.

Мікола Нікалаеў,
Санкт-Пецярбург

АБРАЗКІ абрэзкі

Раніцай на асфальце перад пад'ездам зявіўся надпіс: КАЦР Р ЦРВЕ ЛЮБЛЮ. G.

Дэльце інтэлігентныя жанчыны размаўляюць у аўтобусе пра сабакаў: "...Вось, прыйшла мода на колі, і паглядзіце — колькі іх бегае па горадзе! Кажу вам, хуткі гэтак жа будзе з бульдогамі і бульдогамі! Бадзялякіны сабакі — гэта жах!..." А па-мойму, яшчэ раней прайшла "мода на людзей" — колькі іх бяздомных соўгаецца па вуліцах і дварах: I вось гэта — ужо жах..."

Сусед побач з домам паставіў намёт і адкрыў міні-каўярню, чым нажыў сабе ворагаў зі ліку "саўкоў" нашага пад'езду. Ягоны ўчынак, бадай, ня менш съмель, чым выхад з плякатам на пікет, а па колькасці папсованых нэраваў і змарнаванага часу — куды больш сур'ёзны. Відаць, галоўны пералом у беларускай сывядомасці будзе не палітычным, а эканамічным, і зьяўленне ў нашым мікрараёне першай "культурнай крапкі" набліжае да Эўропы больш, чым самы ўдалы сэмінар па стратэгіі разьвіцця. Бо выпіць піва ці соку па-эўрапейску цяпер можа ня толькі сябтар NGO, а любы чалавек, нават з самым "саўковым" мэнтатэтам.

Васіль Аўраменка, Магілёў

Сабачыя Гісторы

Адзін сабака ішоў калі ЗАГСу. З кусту выскочыў Граждан і сказаў: "Калі вы чесны камуніст, вы павінны жаніцца на маёй сястры!..."

Адзін сабака не любіў камуністаў. Граждан абіцаў за гэта разъдзымуць у сабачай кватэры сусьеветны пажар, але, лезучы да яго па вадасцёкавай трубе, абарваўся і загінуў, як напісала гражданская газета, съмерцю храбрых на баявым кані.

Аднаму сабаку прыслалі пасылку з Польшчы. Граждан забраў яе дахаты і ўсю ноч пратанцаваў вакол, гучна съпявуючы: "Ў лясу раздзілася ёлачка, ў лясу ана расла..."

Адзін сабака любіў піва, а Граждан — трайны адэкалён, які нагадваў яму бяспечную праўдыту гады і маць радную.

Адзін сабака кінуў у паштовую скрынку ліст. Граждан, калі сцімнела, кінуў скрынку ў каналізацыю, сказаўши: "Цяпер ён ня будзе спакушаць маю жонку!"

В.ІІ.

У выдавецстве
"Голос Краю"
выйшла книга
Алеся Гелагаева

**Беларуская
нацыянальная
вайсковыя фармацыі
у часе Другое
сусьеветнае вайны"**

Набыць книгу выдавецства
"Голос Краю"
можна ў Менску:
ва управе БНФ, сядзібе ТБМ
(220050, Менск, а/с. 333)
E-mail: yaugen_sadouski@yahoo.com

Голос Краю

Выйшаў новы нумар (№19) газеты беларускіх
нацыяналістаў.

Набыць выданье можна ў Менску: ва управе БНФ (Варвашэні, 8),
на сядзібе ТБМ (Румянцева, 13). Працягваецца падпіска на "Голос Краю".
E-mail: yaugen_sadouski@yahoo.com

КУПОН БЯСПЛАТНАЙ ПРЫВАТНай АБВЕСТКІ

Запоўніце гэты купон, і мы надрукуем Вашу абвестку (не больш за 15 слоў) бясплатна. 220050, Менск, а/с 537

Тэкст

Імя і прозвішча
Адрес, тэлефон

прыватныя абвесткі

шчані

Аддам у надзеяныя рукі шчані. 2 месяцы. Т.: 217-43-53 (пасля 15.00). Ipa

студэнці белет

Студэнці белет нумар 004102 на імя Баўкумовіча Івана Аляксандравіча лічыць несанкціонірованым

сокавыціскалка

Сокавыціскалка "Журавінка", добры стан, кошт 10 у.а. Т.: 229-65-03. Aleg

вітаныі

Нашая Ірайда! Віншум і вітаем з Эўропы (Захадняй і Усходній). Малодыш

Шчыра вітаем Ірайду найлепшымі зычаньні і прасплюваем ёй "Шмат год!". Праваслаўная грамада Ірайда! Дазвольце нам разъдзіліць з Вамі радасць Вашага сявята. Сіброўкі гатовы!

Таянка! Віншум з Днём народзінаў. Жадаем заставаца такай жа цудоўнай дачкой, сястры, цёткай і маці!

Валера Кіслі! Гарадзенцы (сабры шматлікіх беларускіх арганізацій) віншуюць цябе з Днём народзінаў! Зычым табе шчасцьця ў асабістым жыцці, спадзевая у працы і хобі усе твае надзеі ў будучым годзе спрайдзіся... Ніколі не губляй надзеі на будучыні!

Гарачае прыўданыне лепшаму сябру Кандрацьеву Валер'ю (Batisutu) зі Менску. Даляні з Маладзечна!

Рэдакцыя беларускага часопісу для маладых сем'яў "Дамініка" віншует сям'і Паляковых з народзінамі сына. Хай расце щасціў!

Сп. Коласа віншум зь юбілем. Ліцэісты Вараніку віншуюць з Днём народзінаў. Зычы кахрання і веры. Zidzi iðei

Іесьцімущу зь вясласцю хлеб, і піцьмучу з радасцю віно, будзе адзенне наша съветлае і алей на галоўах нашых. Святар

Беларусы-патрыоты Бабруйску, Баранавічы, Барысава, Берасцьця, Віцебску, Воршы, Гомелі, Жлобіна, Кобрыні, Магілёва, Менску, Мозыру, Навалукамілю, Наваполацку, Пінску, Палацку, Рэчыцы, Салігорску, Светлагорску! Прашу ацаніць вашы місцовая тэлестанцыі з пункту гледжання прыхильнасці да рынку, дэмакраты, незалежнасці і беларускіх пісаць. Пісаць на адрас: mihalca@tut.by

Сп. Фядута — сталы аўтар "НН"?! Ці ня той эта Фядута? Хто наступны — Шчукін, Маслюкова?.. Жанчына вахцёўска-лекайская выгляду

Толькі калі баранцкая сэрвільная "апазыцыя" можа называць узурпатора "незалежнікам"?

Як Нічыпарук — не Мельнік, як Загнетава — не Бічэль, як Воюш — ня Сокалаў, так Ніва — ня Наша!

Сп. Зяніна Пазнякі, а ці яго лепей кіраваць Беларускім Камітэтам па Абароне на Радзіме? В.Р.

Павал Мажэйка і Мікола Маркевіч чакаюць ваших лістоў і паштовак да іх на "хімію". 1 лістапада — ройна два месяцы, як яны знаходзяцца за кратамі нявінна. Падтрымайма хлопцу! Лістападе да Міколы Маркевіча: вул. Сумчанкі, 38, п. 434, Асіповічы, Магілёўская вобласць, 21370. Да Паўла Мажэйкі: мікрарады №3, д. 3, п. 208, Жлобін, Гомельская вобл., 247210

Аматар Заянтар, Глядча-беларус — суцэльных вар ятая бязглазія. В.Р.

Нам патрона хаканьне!!! Хлопцы 10 "В" класы

Спадары "калякінцы"! Візьміце прыклад зь немецкіх калег, перанавізьця ў партыю дэмакратычнага сацыялізму! Альбо наагул далаўчыцца да сацыял-дэмакраты!

Усё для "особей", нічога "асобам". Гэта гастроном "Асобы/

аплачаныя абвесткі

5 лістапада

— 95-я ўгодкі з дня

нараджэння

беларускага

нацыяналіста,

кіраўніка

антыбальшавіцкага

партызансага і

падпольнага руху

1940—50 гадоў

генэрала

Міхала Вітушкі.

Ён жыў і змагаўся для

Беларусі, набліжаючы

дзень яе вызваленія

3-пад акупацыі. Ягоная барацьба ёсьць прыкладам

для кожнага беларускага нацыяналіста.

Слава героям!

Краёўцы

233-61-89

Прыму ў падарунак альбо танна куплю дзіяччыя кнігі на беларускай, польскай, нямецкай, ангельскай мовах. Т.: 233-61-89

Прапаную "Расейска-беларускі харазграфічны слоўнік". Т.: (8-0296) 36-43-08

Куплю "Беларускія літапісы і хронікі" з "Беларускага кнігаизбору". Т.: (01643) 20-1-02

паясы

Традыцыйныя паясы на замову. Т.: 252-85-28 (Аляксандра)

тэлефон

Прадам сотовы тэлефон "Сымэнс-Ц35", з/п, інструкцыя. Т.: (8-0296) 82-82-86

праца

Шукаю працу, в/а (БДУ), веданыне ПК, праца ў МПС, ДФР КГК — 2,5 году. Т.: 682-82-86

Nabor lacinkai a karijeykai. Karehavańie vadle syntezy purygučnych kancerpat. T.: 247-13-40. Zaprasiecia pana Skirhajlu

Vykana kantrolnye pracy na nymeczkай mowie. T.: 240-40-24 (пасля 21.00)

кантакты

3 лістапада адбудзеца ўшанаваныя паміці расстраліяных у 1937—40 у Лошыцы. Збор ля палацу культуры Камвольнага камбінату ў 13.00

На "Дзіды", 2 лістапада, адбудзеца шэсцьце ў Курапаты. Збор ад 11-й лігі гадзіннікавага заводу (ст.м. "Парк Чалюскінцаў"). Пачатак мітингу ў Курапатах — а 15-й

Святкімай разам 120-гады ў з дні нараджэння Якуба Коласа. З лістапада ў 11.00 па помніку на пл. Якуба Коласа

Vandroúka па Карапіччыне (замоўлены аўтобусам) 24 лістапада. Кошт — 17 тыс. рублёў (аплата за аўтобус+абед+плата за наведаны музей). Т.: 264-54-48 (увечары, Зыміцер)

Беларускі рыцарскі клуб "Вілкае Княства" запрашае усвея шарагі хлопчу! дзяячут. Т.: 261-68-49 (Арына), 289-50-54 (Андрэй)

З дзэцьмі ѹ дарослымі на варшвату "Батлейка" наўчымося рабіці лялак, гуляці шплектакі, складаці тряпяліты, разумеці сэнтэнцыі традыцыйных сцятаў... Т.: 247-13-40. Запрасецыя пана Скірхайлу

Усе чытайці Марты Пінску на www.knihi.com! Не пашкадуе! Zidzi

Гэй, Дзіма з Косьцем! Чаму забыліся на сваіх сяброў? Адгукніцеся Вашыя Кацярынка і Глеб

knihi, музыка

Куплю "Гербоўнік наваградзкай шляхты" (супрацоўнік Нацыянальна-гістарычнага архіву). Т.: (01643) 20-1-02